NIET VÔLE ANI CHUTI ZAMÝŠĽAŤ SA NAD PRÍČINAMI SKUTKOV

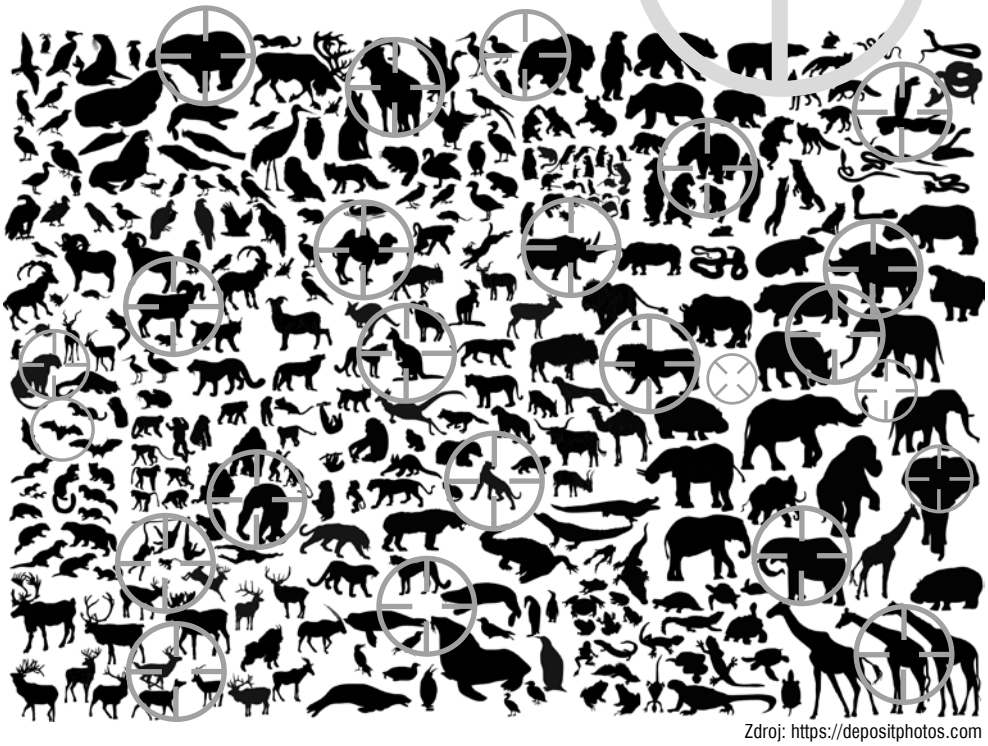

Zdroj: https://depositphotos.com

>> Toto leto sa znovu dovolenkári nebudú hrnúť do zahraničia ako pred pandémiou. O to väčší nápor bude na mnohé kúty našej vlasti. Budúcich dovolenkárov nepotešila správa, že pred letnou sezónou v chotári dlhokánskej dediny Liptovská Lúžna pod hrebeňom nízkotatranskej Prašivej, miestneho chlapa zabil medveď. Áno s útokmi zvera v hnedom kožuchu sa stretávame, jeho zakončenie so smrťou človeka sme však nezaznamenali už celé storočie. Táto nešťastná udalosť polarizuje spoločnosť. Na jednom póle sa ocitli poľovníci, ktorí odjakživa bijú na poplach. Tvrdia, že najväčší suchozemský živočích Európy je nebezpečne premnožený. Pripomeňme si, že na Slovensku počet hnedých medveďov poklesol v roku 1932 na dvadsiatku. Vďaka mnohým opatreniam u nás už roky nehrozí ich vyhynutie. Pred rokom 1989 sme evidovali asi 750 jedincov, ktorých počet sa dodnes zdvojnásobil.

Na opačnej stoja ochranári, ktorí tvrdia, že naše územie môže prijať aj viac šeliem. Obe skupiny si nevedia prísť na meno a vzájomne sa obviňujú. A ostatní, ktorých tento problém trápi, sa pridávajú na jednu alebo druhú stranu sporu. Argumentuje sa konkrétnym výsledkom stretu, veď skutok sa stal, ale niet vôle ani chuti zamýšľať sa nad jeho príčinou. A preto takáto polemika podobne ako v mnohých iných spoločenských témach je v podstate jalová.

Veľký, prevažne bylinožravý cicavec sa nám v prírodných podmienkach, ktoré mu nenarušil homo sapiens, zďaleka vyhne. Moje osobné skúsenosti v Európe a aj na Ďalekom východe to potvrdzujú.

O to viac nebezpečný je ozbrojený poľovník. Skúste pohľadať evidenciu usmrtených ľudí počas lovu na Slovensku a prekvapia vás vysoké čísla. Hlavným terčom triezvych alebo opitých „ostrostrelcov“ sú samotní ich kolegovia a neraz kamaráti, ale aj kravy, a ako sa to nedávno stalo na Gemeri, aj kone. Nezabudli sme ani na prípad, keď poľovník v lese nad oravskou Osádkou zastrelil pred desaťročím fenku vlčiaka Lilicu, ktorá vychovávala nejedno opustené rysie mláďa pre život vo voľnej prírode. Veru, skutočný úlovok!

Svetozár Krno

CIVITAS
EV 753/08
ŠESŤDESIATE ČÍSLO - 1/2021

OBSAH

Ročník 27, 2021, č. 60 – 1/2021

Úvodník

Krno, S: **Niet vôle ani chuti zamýšľať sa nad príčinami skutkov.** 1

Štúdie

Čistanov, N.M.: **Энтокультурная идентичность в постурбанистической парадигме** (Etnokultúrna identita v posturbanistickej paradigme) 2

Nussipova Arajlym U.:**Information security issues in national strategies of Kazakhstan** (Otázky informačnej bezpečnosti vo vnútroštátnych stratégiách Kazachstanu) 5

Hasaj, R.: **Ideológie ovplyvňujúce totalitné režimy: prečo sa Roger Scruton v článku The Totalitarian Temptation mýlil?** 7

Recenzie

Letavajová, S. – Hečková, Chlebcová, A. – Krno, S. – Bošelová, M.: **Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii.** (Radoslava Brhlíková) 13

Krno, S. – Juza, P. – Praznovská, M. – Čajková, A.: **Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch.** (Beáta Izsófová) 13

Informácie

Izsófová, B.: **Študentská vedecká a odborná činnosť na Katedre politológie a euroázijských štúdií.** 15

Nekrológ

Ďureje, M.: **Zbohom Stano!** 16

CONTENTS

Volume 27, 2021, No. 60 – 1/2021

Editorial

Krno, S: **There is no will or desire to think about the causes of deeds** 1

Studies

Čistanov, N.M.: **Ethnocultural identity in the posturbanist paradigm** 2

Nussipova Arajlym U.:**Information security issues in national strategies of Kazakhstan** 5

Hasaj, R.: **Influence of ideologies on totalitarian regimes: why was Roger Scruton wrong in his article „The Totalitarian Temptation"?** 7

Reviews

Letavajová, S. – Hečková, Chlebcová, A. – Krno, S. – Bošelová, M.: **Ethnocultural identity in the posturbanist paradigm** (Radoslava Brhlíková) 13

Krno, S. – Juza, P. – Praznovská, M. – Čajková, A.: **China in its current international relations** (Beáta Izsófová) 13

Information

Izsófová, B.: **Student scientific and professional activity at the Department of Political Science and Eurasian Studies** 15

Obituary

Ďureje, M.: **Goodbye Stano!** 16

ЭНТОКУЛЬТУРНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ В ПОСТУРБАНИСТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЕ

(ETNOKULTÚRNA IDENTITA V POSTURBANISTICKEJ PARADIGME)

Марат Николаевич Чистанов
Хакасский государственный университет им. Н. Ф. Катанова

Prof. Marat Nikolajevič Čistanov, DrSc.
Chakaská štátna univerzita N. F. Katanova,
Inštitút ekonómie a manažmentu, Katedra filozofie a kulturológie, Abakan, Ruská federácia

Čistanov, M. R.: Ethnocultural identity in the posturbanist paradigm
CIVITAS, 2021, Vol. 27, No. 60, p. 2

The article is devoted to the identification of markers of ethnic identification and self-identification of people. The paradigm of ethnic essentialism, which considers ethnicality to be an innate characteristic of man, is widely replaced by constructivism at the end of the last century. He considers ethnos to be a social construct that arises in the process of social interaction and has certain goals. In modern conditions, the main social interactions move to virtual network space, and real contacts become formal. The constructivist paradigm of ethnicality turns out to be open to criticism. It is possible that in the coming era of post-urbanism, the markers of ethnicity need to be revised again.

Anotácia: Štúdia je venovaná identifikácii znakov etnickej identifikácie a sebaidentifikácie ľudí. Paradigma etnického esencializmu, ktorá považuje etnicitu za vrodenú vlastnosť človeka, je na konci minulého storočia široko nahradená konštruktivizmom. Ethnos považuje za sociálny konštrukt, ktorý vzniká v procese sociálnej interakcie a má určité ciele. V moderných podmienkach sa hlavné sociálne interakcie presúvajú do priestoru virtuálnych sietí a skutočné kontakty sa stávajú formálnymi. Ukázalo sa, že konštruktivistická paradigma etnickej príslušnosti je kritická. Je možné, že v nadchádzajúcej ére post-urbanizmu bude potrebné znovu preskúmať ukazovatele etnického pôvodu.

>> Долгое время сфера этнических и антропологических исследований в российской науке находилась под контролем этнографов, причем речь в данном случае шла о всех социологических, политических, лингвистических и иных социально-гуманитарных исследованиях этнической проблематики. Фактически понятие этноса, национальности и нации понималось исключительно в парадигме примордиализма, то есть увязывалось с генотипом, языком и хозяйственным укладом людей, проживающих на определенной территории. Понятно, что после Второй Мировой войны и краха расово-антропологического подхода никто не рискует использовать биологическую терминологию в сфере этнических исследований, поэтому по не-

Zdroj: https://depositphotos.com

гласному уговору исследователей физиологию и отчасти этнопсихологию (в той ее части, которая обусловлена биологическими факторами) оставили в покое, а сущность этничности повсеместно стали видеть в языке.

Отныне язык объявляется главным носителем этнической групповой и индивидуальной идентичности. Гумбольдтовское выражение: «язык есть орган, образующий мысль» [1; С. 75] уже подготовливает нас к концепции различных языковых миров различных народов и предвосхищает шпенглеровскую концепцию несопоставимости культур [2]. Очевидно, что в данном случае В. Гумбольдт решает насущную политическую задачу: теоретически обосновывает возможность объединения лоскутного одеяла из множества карликовых немецких княжеств в единое государство на основе единственного общего признака – языка. Это, кстати, впоследствии порождает вечную проблему всех многонациональных государств: обеспечение права наций на самоопределение. Все было бы очень просто, если бы этносы жили в самоизоляции и вели традиционный уклад жизни. Но таких сообществ на Земле становится все меньше и меньше, а в Европе и Северной Америке их вообще практически не осталось.

Показательно, что этнографы и антропологи Запада уже с начала прошлого века перешли от изучения своих соотечественников в отдаленных деревушках к увлекательным и опасным экспедициям в заморские колонии, к племенам Экваториальной Африки, Амазонии, австралийского буша. Одновременно с этим, их более приземленные коллеги-социологи открыли научному сообществу сложную этническую картину современных мегаполисов со строгими этническими правилами разделения рынков труда, криминальными гетто, экзотическими рынками и ресторанами и иными атрибутами жизни большого города.

В России, в силу ее огромных размеров, данный процесс задержался более чем на полвека, поэтому наши старшие коллеги историки и филологи, получавшие образование еще в советских университетах до сих пор ностальгически вспоминают фольклорную или этнографическую практику где-нибудь на Таймыре, на Кавказе, в Средней Азии или Карелии. Именно там им приходилось изучать живое народное творчество, традиции, обряды, игры, промыслы.

В наше время, ехать исследователю приходится все дальше и дальше, а количество и качество привозимого материала становится все хуже и хуже. Люди активно переезжают в город, а оставшиеся жить в сельской местности, совсем уже не похожи на носителей вековых традиций, знатоков обычаев и обрядов давно ушедших времен. Логично было бы предположить, что в условиях современной цивилизации, этнические особенности и различия должны были уйти на второй план, а сама городская культура – постепенно унифицировать уклад жизни и внешний облик горожан.

Данное утверждение справедливо лишь отчасти, а на вопрос о том, каким образом в городе может сохраняться этническое своеобразие, отвечает социология города. Один из создателей социологии города Макс Вебер считает, что город отличает от деревни, прежде всего отчуждение людей друг от друга, отсутствие личного отношения при социальном контакте [3]. Отдельный горожанин не способен производить все необходимое для своей жизни, поэтому он вынужден использовать других людей, таких же горожан, заезжих торговцев и даже жителей ближайших деревень. Они рассматриваются как своеобразный человеческий ресурс для города и городского жителя. Кстати, у Вебера город – порождение западной цивилизации, восточные города для него по духу гораздо ближе к сельскому поселению, нежели к европейскому городу.

Георг Зиммель признает обезличенность социальных отношений в городе, их рассудочный характер: «большой город настоящего времени живет почти исключительно производством для рынка, т. е. для совершенно неизвестных, самим производителем никогда не виденных покупателей. Вследствие этого интересы обеих сторон становятся до беспощадности деловыми, и их рассудочный хозяйственный эгоизм не может быть смягчен действием личных отношений» [4; с. 3]. Однако оборотной стороной этой обезличенности становится стремление к индивидуальной свободе, стремлению к самовыражению и подчеркиванию собственной значимости: «это ведет к духовной, в тесном смысле слова, индивидуализации душевных качеств, и в этом направлении влияет, соответственно своим размерам, и город. ... Когда количественное увеличение его значения и его энергии доведены до высшего предела, – тогда начинают обращаться к качественным особенностям, чтобы таким образом путем возбуждения впечатлений разницы, привлечь как-нибудь на свою сторону внимание социального круга; в конце концов это приводит к умышленным чудачествам, к специфическим для большого города экстравагантностям, самообособлению, капризам, претенциозности, смысл чего заключается уже не в содержании того или другого поведения, а только в его форме: в том, чтобы быть непохожим на других, чтобы выдвинуться и тем стать заметным. Для многих это, впрочем, единственное средство, благодаря вниманию других, самому начать ценить себя и сознавать, что занимаешь некоторое место» [4; с. 10-11].

Расцвет социологии города происходит в социологии Чикагской школы. Основными теоретиками урбанизма в рамках данной школы становятся Роберт Парк, Эрнст Берджесс и Луис Вирт. Методология Парка и Берджесса позволила наглядно объяснить законы роста городов, а также продемонстрировать внутреннюю логику дифференциации городских районов по социально-экономическому, расовому, этническому и иным принципам. Данный процесс в дальнейшем получил название городской пространственной сегрегации и стал эмпирически измеряемым фактором и одной из важнейших характеристик современного мегаполиса [см. например 5; 6].

Окончание второй мировой войны и последовавший за этим послевоенный спад промышленного производства стали роковыми для американских промышленных мегаполисов. Заводы и фабрики массово закрываются, а вместе с ними исчезла и всякая перспектива для населяющих рабочие кварталы людей. Целые районы, прилегающие к промышленным зонам, становятся трущобами. Новый шанс городским трущобам дает начало процессов джентрификации и связанные с ними проекты редевелопмента городских территорий. Сам термин джентрификация в контексте социологии города впервые был употреблен в 1964 году Рут Гласс в статье для сборника «Лондон: Аспекты изменения» [7]. Данный термин она использовала для обозначения процессов расселения

районов с низким уровнем жизни и высокой преступностью, имеющих своей целью увеличение ценности городской застройки. Конкретно в данном случае речь шла о расселении, так называемых, депрессивных территорий, где проживали, как правило, расовые и национальные меньшинства. Маргинализированное население переселялось городскими властями из центра на окраины и в пригороды, а освободившиеся территории облагораживались, что приводило к росту стоимости жилья и арендной платы, а соответственно, к повышенной капитализации городских активов. Если данная политика по отношению к городским кварталам проводится муниципалитетами осознанно, то мы имеем дело уже с практикой «редевелопмента», то есть «перезапуска» территорий.

Джентрификация и редевелопмент радикальным образом меняют способы самоорганизации и самоидентификации городских этнических сообществ. Если в индустриальную эпоху этнические районы формируются стихийно и подчиняются жесткой логике разделения труда в экологическом пространстве города, то в постиндустриальных городах места компактного проживания представителей конкретных этнических групп либо вообще ликвидируются, либо перемещаются на окраины. Освободившиеся территории становятся местом проживания среднего класса: людей достаточно обеспеченных, чтобы позволить себе покупку или аренду жилья в центре, но недостаточно богатых, чтобы переселиться на виллы и особняки в элитных пригородных поселках.

Казалось бы, в плавильном котле мегаполиса, где представители десятков, а иногда сотен этнических, конфессиональных и расовых групп живут в одинаковых квартирах, ходят в одни и те же магазины, едят в одних и тех же кафе и ресторанах потребность в этнической самоидентификации со временем становится ненужной. Но здесь в дело вступает указанная Зиммелем особенность городского жителя: в условиях городской скученности, он всячески стремится подчеркнуть собственную уникальность. И если в однородной этнической среде маркеры своей этнической принадлежности скорее являются способом не привлекать к себе внимание, то для джентрифицированного городского центра маркеры собственной этничности – отличный способ выделиться из толпы.

Фактически, перед нами радикально иной образ этничности: этничность как способ организации социальной солидарности в постиндустриальном мегаполисе уступает место этничности как внешнему проявлению личностной свободы. Неудивительно, что в таких условиях на первый план выступают внешние, хорошо заметные в городской толпе маркеры этничности: подчеркнуто выделенные расовые черты, язык, национальная одежда, аксессуары и так далее.

Иными словами, этничность является необходимым элементом городского социального взаимодействия, а учитывая, что границы города постепенно расширяются и постепенно захватывают окружающие его сельскохозяйственные и природные территории, делая их объектами агрессивного потребления, то и современного социального взаимодействия вообще. Фактически, этничность становится одной из самых востребованных социальных ролей или фреймов, если пользоваться методологией Ирвинга Гофмана [см. например 8; 9]. Ничего удивительного нет в том, что маркеры собственной этничности (язык, одежда, ритуал и пр.) постепенно идеализируются в нашем сознании и становятся элементами нашего собственного представления о себе. Поэтому любой, кто покусится на эти идеализированные сущности (не имеет значения, происходит это в реальности или в нашем восприятии этой реальности), автоматически становится нашим врагом, причем не личным нашим врагом, а врагом той социальной группы, с которой мы себя идентифицируем.

Определенная театральность данного действа подчеркивается используемой Гофманом терминологией: «исполнение», «реквизит», «труппа», «передний и задний план», «вера в исполняемую партию», «выход из роли». Ну а поскольку социальное взаимодействие такого рода всегда требует некоторой сцены, то этничность выходит за границы городских квартир и поселяется в некоторых публичных пространствах: пешеходных улицах и скверах, рынках, фитнесс-центрах, церквях, библиотеках, барах и ресторанах. Знаменитая кофейня «Central Perk» из сериала «Друзья» – классический пример такого, по выражению Рэя Ольденбурга «третьего места» [10]. В данном случае, под первым местом понимается дом, а под вторым – работа, но настоящая, подлинная жизнь среднего класса по мнению современных урбанистов разворачивается именно здесь, в третьем месте.

Понятно, что подобная методология позволяет объяснить не только феномен «новой этничности», но и большинство видов современного социального взаимодействия, но в контексте нашего исследования представляется интересным, что этнические движения и возникающие в данной сфере конфликты получают достаточно простое и понятное объяснение. Самое главное, что данный подход позволяет анализировать состояние отношений между различными этническими и конфессиональными группами, прогнозировать их изменение и предотвращать возможное их развитие по негативному сценарию.

Очевидно, что данный подход является лишь одним из возможных в области исследования этносоциальных процессов в городе. Видится, что в современных условиях пандемии, когда все большая и большая часть социальных взаимодействий перемещается на просторы всемирной информационной сети, идеология «третьего места» перемещается в виртуальную среду, которая к городскому пространству уже географически не привязана. Является ли это концом городской этничности, или началом какого-то нового этапа? Думаем, что время покажет

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества // Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 2000. – С. 16-180.

[2] Шпенглер О. Закат Европы. – М.: Юрайт, 2018. – 237 с.

[3] Вебер М. Город – М.: Strelka Press, 2017. – 252 с.

[4] Зиммель Г. Большие города и духовная жизнь. // Логос – 2002. – № 3. – С. 1-12

[5] Фернандес А. И., Хогиани Ф. Б., Шершнева Ю. Городская пространственная сегрегация иностранного населения на примере Бильбао. // Urban Studies and Practices Vol. 2 #1, 2017, pp. 64-84. – URL: https://doi.org/10.17323/usp21201764-84 (дата обращения 10.03.2020 г.)

[6] Афонин М.В. Особенности городской сегрегации в крупном региональном центре (на примере г. Ярославля). // Вестник ЯрГУ. Серия Гуманитарные науки. 2013. № 1 (23). – С. 121-126.

[7] London : Aspects of Change, Centre for Urban Studies Report No. 3, MacGibbon & Kee, 1964, pp. 342, 55/-: E. J. Hobsbawm: The Nineteenth Century London Labour Market Harold Pollins: Transport Lines and Social Divisions W. Ashworth: Types of Social and Economic Development in Suburban Essex J. H. Westergaard: The Structure of Greater London William Holford: The Changing Face of London J. H. Westergaard and Ruth Glass: A Profile of Lansbury Margot Jefferys : Londoners in Hertfordshire Centre for Urban Studies: Tall Flats in Pimlico John A. Jackson: The Irish Sheila Patterson: Polish London – URL: https://doi.org/10.1080/00420986420080381 (дата обращения 10.03.2020 г.)

[8] Гофман И. Анализ фреймов. Эссе об организации повседневного опыта. – М.: Институт социологии РАН, 2004. – 752 с.

[9] Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни. – М.: Канон-Пресс-Ц, 2000. – 306 с.

[10] Ольденбург Р. Третье место: кафе, кофейни, книжные магазины, бары, салоны красоты и другие места «тусовок» как фундамент общества. – М.: Новое литературное обозрение, 2018. – 456 с.

Prof. Marat Nikolajevič Čistanov, DrSc.

Chakaská štátna univerzita N. F. Katanova,

Inštitút ekonómie a manažmentu,

Katedra filozofie a kulturológie, Abakan,

Ruská federácia

INFORMATION SECURITY ISSUES IN NATIONAL STRATEGIES OF KAZAKHSTAN (OTÁZKY INFORMAČNEJ BEZPEČNOSTI VO VNÚTROŠTÁTNYCH STRATÉGIÁCH KAZACHSTANU)

Nussipova Arajlym U.
assistant professor of International Educational Corporation (Campus KazGASA), doctoral student of Abay Kazakh National Pedagogical University

Nussipova Arajlym U.
odborná asistentka Medzinárodnej vzdelávacej spoločnosti (Campus KazGASA), doktorandka Kazašskej národnej pedagogickej univerzity Abaya v Alma-Ate
CIVITAS, 2021, Vol. 27, No. 60, p. 5

As enterprises and government agencies increasingly adopt cloud, mobile, and social computing, information technology (IT) environments are becoming more difficult to defend. Increasingly, organizations need to accept that security breaches are inevitable. Security strategies need to go beyond defense to include detection, response, and recovery. All this gives rise to a need for new skills and approaches and specialized tools and services, including continuous monitoring and threat forensics powered by analytics.

Anotácia: V dnešnej dobe si podniky aj vládne agentúry čoraz viac osvojujú mobilné a sociálne siete, a preto je čoraz ťažšie ich chrániť. Organizácie si musia čoraz viac uvedomovať, že narušenie bezpečnosti je nevyhnutné. Bezpečnostné stratégie musia ísť nad rámec ochrany a zahŕňajú detekciu, reakciu a zotavenie. To všetko vytvára potrebu nových zručností a prístupov, ako aj špecializovaných nástrojov a služieb vrátane nepretržitého monitorovania a analýzy hrozieb založenej na analýze.

» As personal, commercial, and government activities continue to migrate to the digital realm, so do criminals. Large-scale cyber-attacks are becoming more frequent and more costly for all spheres (state organizations, business etc.) in the Republic of Kazakhstan. Attackers are better funded, more sophisticated, and better organized than in the past, often representing criminal networks or states.

The Message of the first President of Kazakhstan N. Nazarbayev: "Third Modernization of Kazakhstan: global competitiveness" is a fundamental program, determines the intensity of development of the state. The identified priorities in the Message are timely and are an urgent necessity, caused by the accelerated technological pace of the world's development in a new stage of globalization, accompanied by the aggravation of regional challenges and threats.

Today Kazakhstan should be competitive, to ensure an efficient growth of the economy, which is undoubtedly connected with providing national security. A great attention in the fifth priority of the Message is given to institutional reforms, security and the combating corruption. As noted in the fifth priority the state of security becomes an extent of a strong and developing state. [1]

Information security is increasingly seen through the prism of the negative consequences of manipulative influences on the minds of information consumers. In assessing cyber security, generally, the discussion goes directly to threats, not challenges and risks, and "under threat" most often refers to the probability of malware. Also, information security may be defined as the protection of the national information space from the negative information impact of external forces, while it should be noted that often there are no clear wording of the concept of information security. Such approach increases the vulnerability of the region to external information challenges and threats, use of information and communication networks for their propa-

Zdroj: https://depositphotos.com

ganda, the threat of computer attacks like a method of cyber-crime and terrorism, extremism etc. by the extremist and terrorist organizations [2]. Therefore, any attempts for cognition and prevention of such activities are an essential contribution not only to the development of the information space, but also to the national security in the region. In this paper we propose to look at the existing problems from a different angle and attempt to address the necessity to enhance public awareness in elimination the negative effects of contemporary global challenges and threats. Our task is to intensify efforts to prevent religious extremism propaganda, terrorism which is associated with any such manifestations. In this respect, Higher Education Institutions should take an active part in the moral upbringing of the younger generation. Identified problems have long been the subject to debates.

Considerable attention is paid to the Kazakhstan's Government decision on the security problems. Regulation and protection of security issues are clearly states in the Presidential Decree "On the Concept of Information Security of the Republic of Kazakhstan until 2016" dated of November 14, 2011, No. 174, which states that "the information security of the country is considered from two related aspects: technical and socio-political. The technical aspect implies ensuring the protection of national information resources, information systems, information and telecommunications infrastructure from unauthorized access, use, disclosure, violation, modification, reading, verification, recording or destruction and to provide the integrity, confidentiality and accessibility of information. Socio-political aspect means to protect the national information space and systems of mass information from the targeted negative information and organizational impact, which can pose a threat to the national interests of the Republic of Kazakhstan "[3].

Until recently, it was believed that Kazakhstan does not represent an interest for cybercriminals, however the latest developments speak of another. Threats can be divided into three broad categories: infection of mobile software, infection through the Internet and local infection of computers, so it can be argued that Kazakhstan is exposed to risks in all categories.

The study of the manifestation of different situations that is done by the Center for Analysis and Investigation of Cyber-attacks reveals a number of factors that give rise to concerns about the vulnerability of information security problems, which lead to an impetus for comprehension and taking effective measures to protect national interests and security. Examples that lead to concern are actions as mass hacking of websites of akimats and state agencies, sites of district akimats, as well as sites of the department of natural resources and the department of economics and budget planning etc. [4].The growth in the number of cyber threats does not pass without an impact on business. According to a research conducted by Kaspersky Lab, 39% of Kazakh companies lost access to business information as a result of the cyber-crimes. Each corporate computer in Kazakhstan is subjected to an average of 13 malware attacks during the half-year of 2016. However, the most serious threat to business today is represented by targeted attacks, which can be performed by attackers even without the use of malicious software. Their main difference from classical cyber-attacks is that they are carefully worked out for each specific company and pass as imperceptibly as possible for traditional security systems. Mostly, the goal of attackers is the most valuable and confidential data of the enterprise. According to the results of the same survey, 11% of Kazakhstani companies believe that there was targeted attack [5].

Another concern is raised by the information in social networks, calling for teenagers to suicides through the games such as "Blue Whale" and "Quiet House", which, undoubtedly, negatively affects to the consciousness of young generation.

Mentioned examples above give the basis on serious reflections on a subject of protection of information security, especially now in a situation of the accelerated development of technological modernization of economy. Kazakhstan makes efforts to create a new industry based on the use of digital technologies, and also plans to develop such promising industries as 3D-printing, online trading, mobile banking, digital services, including healthcare and education, and others. The implementation and adoption of the program "Digital Kazakhstan" which offered to the Government will provide impetus to all other sectors, while an important condition for the establishment of a new industry will be the support of innovations and their rapid introduction into production, and a platform for attracting entrepreneurs and investors from around the world on the base of international techno park of IT-startups.

Indicated cardinal and complex tasks in the field of accelerated development of technological modernization of the economy and in the combating global challenges will make it possible to meet the objectives of the Strategy- 2050 on the basis of the "100 concrete steps" of the Nation's Plan. The implementation of all ambitious goals set for the accelerated development of IT technologies for the near future raises the need for the development of an integrated information security system.

An effective factor in solving this problem will be the creation, introduction and implementation of the system "Cyber shield of Kazakhstan" which is delegated to the Government and the National Security Committee, as well as the creation of the program "Digital Kazakhstan". In my opinion, the proposed measures will give the opportunity to respond timely and adapt to the very complex and sometimes unpredictable new challenges and realities and their deliberate prevention.

The system "Cyber shield of Kazakhstan" is a legal and regulatory framework with the existing system of centralized management of communications networks, which is called the "Electronic Border". This system will allow restricting access from the country's territory to illegal information using

encryption with the provision of cyber security. It is a complex of organizational, legal and technical measures, a set of hardware and software systems and projects implemented by government agencies in the field of information security [6].

Therefore, the fist President's Message with its clear designations for the implementation of the program "The Third Modernization of Kazakhstan: Global Competitiveness" is the long term, as well as the distribution of responsibility for the implementation of the tasks identified in the Government's structures and the reform of the Constitution of the Republic of Kazakhstan, in our view, will give a powerful impetus to implementation of all programs announced by the Head of State.

REFERENCES

[1] Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаеванароду Казахстана. «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» от 31 января 2017 г.

[2] Сабитов Д. Информационная безопасность Казахстана: защита данных и смыслов [Электрон.ресурс]. - - URL: http://iwep.kz/files/attachments/article/2016-04-07/doklad-informacionnaya_bezopasnost_daniyar_sabitov.pdf/ (дата обращения: 10.02.2017) интернет источники (дата обращения: 02.06.17)

[3] Указ Президента «О Концепции информационной безопасности РК до 2016 года» от 14 ноября 2011 года № 174

[4] Центр расследования кибер атак сообщил о массовом взломе сайтов в зоне gov.kz [Электрон.ресурс]. - -URL: http://newtimes.kz/silovoj-blok/item/46115-tsentr-rassledovaniya-kiber-atak-soobshchil-o-massovom-vzlome-sajtov-v- zone-gov-kz/ (дата обращения: 10.02.2017) интернет источники (дата обращения: 02.06.17)

[5] Каждая третья компания в Казахстане теряет важные данные из-за кибератак [Электрон. ресурс]. -URL:https://www.kt.kz/rus/reviews/kazhdaja_tretjja_kompanija_v_kazahstane_terjaet_vazhnie_dannie_izza_kiberatak_115362417 7. html/ (дата обращения: 15.02.2017) интернет источники(дата обращения: 02.06.17)

[6] В Казахстане сформирована законодательная база для создания системы «Киберщит" [Электрон.ресурс].- 2017. - URL: https://www.zakon.kz/4843020-v-rk-pristupili-k-sozdaniju-kibershhita.html/ (дата обращения: 15.02.2017) интернет источники(дата обращения: 06.17)

Nussipova Arajlym U.

odborná asistentka Medzinárodnej vzdelávacej spoločnosti (Campus KazGASA),

doktorandka Kazašskej národnej pedagogickej univerzity Abaya v Alma-Ate

IDEOLÓGIE OVPLYVŇUJÚCE TOTALITNÉ REŽIMY: PREČO SA ROGER SCRUTON V ČLÁNKU THE TOTALITARIAN TEMPTATION MÝLIL?

Richard Hasaj, študent 1.roč. PO/Mgr. , účastník celoslovenského medzifakultného kola ŠVOUČ
Katedra politológie a euroázijských štúdií FF UKF Nitra

Hasaj, R.: Influence of ideologies on totalitarian regimes: why was Roger Scruton wrong in his article „The Totalitarian Temptation"?
CIVITAS, 2021, Vol. 27, No. 60, p. 7

The article deals with the issue of ideologies and also presents an attempt to revise this concept. The starting point of the work is a critique of several claims from the article *The Totalitarian Temptation* by the British political scientist and philosopher Roger Scruton. One of the aims of the work was to show, why exactly Scruton's explanation fails and why the arguments he used are insufficient or even unscientific. The work therefore presents an extensive conceptual analysis through which some questions are problematic, such as: „Is resentiment really a source of power in totalitarian regimes?", „Why did many intellectuals support totalitarian ideologies?" or „is every totalitarian regime condemnable a priori?". The aim of the work is not only the mere critique of the article itself, but also the clarification of how this acquired conclusion can be eventually used in some further activities.

In selected two chapters, we characterize Plato's idea of a noble lie and show how this noble lie is related to the concept of ideology in the totalitarian regime in the Matrix film trilogy. Also we suppose that Plato's proposed organization of the polis, as well as the sovereignty of machines in the Matrix film trilogy represented totalitarian regimes with a paternalistic approach, which in fact was concerned in solving significant problem in specific conditions and with regard to the noble aims, what is in contradicion with Scruton's thesis that totalitarian ideologies and ideologies in general are not about creating the best possible social conditions, but principally serves as an instrument to seize the power in society by their followers.

PLATÓNSKA VZNEŠENÁ LOŽ

>> Najskôr začneme deskriptívnou časťou. Platón v diele Štát tvrdil, že užitočné lži sú také, ktoré používame buď proti nepriateľom, alebo proti priateľom, ak sa v šialenstve alebo v nepríčetnosti pokúšajú spáchať niečo zlé – vtedy má užitočná lož podobnú funkciu ako liek[1]. S liekom by však nemali narábať neodborníci, ale mal by byť v rukách lekárov – takisto užitočné lži nenáležia občanom, ale iba správcom obce, ktorí ich môžu používať buď proti nepriateľom, alebo voči občanom v prospech obce a ak by sa nejaký občan dopustil šírenia lží, hoci aj tých užitoč-

Zdroj: https://depositphotos.com

ných, tak by za to mal byť potrestaný, pretože mu v obci nenáleží šíriť akékoľvek lži [2]. Potom sa Platón pohrával s myšlienkou, čo keby niekto vybral jednu spomedzi všetkých užitočných lží – takzvanú vznešenú lož, alebo vymyslený príbeh či mýtus, ktorým by sa pokúsili obalamutiť vládcov alebo aspoň občanov. Navrhol jednu fenickú historku, no poznamenal, že aby ňou niekto dokázal opantať ľudí, tak by najprv musel byť veľmi zdatný v rečníckom umení[3]. Táto fenická historka sa zakladala na doslova psychologickom výklade[4]. Podľa nej vznikli duše ľudí vo vnútri zeme, kde boli vytvárané a pestované akýmsi bohom remeselníkom či demiurgom. Keď boli duše vytvorené, tak prišli na svet prostredníctvom ich matky, ktorou je zem, a preto je ich povinnosťou správať sa k ostatným občanom ako k bratom, pretože sú tiež synovia zeme a starať sa o zem, v ktorej žijú, ako o svoju matku a živiteľku a obraňovať ju, ak by niekto proti nej zbrojil. To je prvá časť historky, o ktorej Platón uznal, že nie je veľmi presvedčivá, no tu na scénu prichádza druhá a zároveň nosná časť historky. Ak by občania uverili narácii, podľa ktorej všetci pochádzajú z toho istého rodu, tak by ich potom zdatný rečník mohol presvedčiť, že keď ich boh vytváral, tak tým, ktorí sú schopní vládnuť primiešal do duše zlato, ich pomocníkom striebro a roľníci a remeselníci majú v duši primiešané železo a meď. Keďže všetci pochádzajú z toho istého rodu, tak väčšinou budú plodiť potomstvo sebe samým rovné, no niekedy sa môže narodiť zo zlatej duše strieborná a podobne jedno z druhého. Boh prikazuje predovšetkým strážcom, aby neboli v ničom takí dôslední, ako v usilovnom strážení svojich potomkov podľa prvku, ktorý majú primiešaný v duši, napríklad, ak by mal potomok strážcu v duši niečo železného alebo medeného, tak aby sa žiadnym spôsobom nad ním nezmilovali, ale určili mu postavenie príslušné jeho prirodzenosti a zosadili ho medzi remeselníkov alebo roľníkov, a naopak, ak by sa narodil niekto s prímesou zlata alebo striebra, tak aby ho poctili a povýšili medzi strážcov obce alebo ich pomocníkov. Má sa to robiť so zreteľom na veštbu, podľa ktorej zahynie obec vtedy, ak ju bude strážiť železný alebo medený strážca[5].

Podľa Platóna by ideálna obec bola zriadená tak, že občania so zlatou dušou by strážili obec dôkladným spravovaním obce (vládcovia[6]), občania so striebornou dušou by im pomáhali strážiť zriadenú štruktúru obce (strážcovia) a napokon ostatní, ktorí disponujú železnou či medenou dušou, by tvorili hospodársku silu obce. Vládcovia a strážcovia by nemohli disponovať súkromným majetkom a bolo by im zakázané čo len sa dotknúť zlata a striebra, pretože zlato a striebro už vlastnia ako majetok vo svojej duši a bolo by hriechom, keby tento majetok miešali s pošpineným zlatom ľudského sveta. Nevlastnili by teda nič, vzdelanie a bývanie by im bolo zaopatrované obcou a potravu by dostávali od iných občanov vo výmere, ktorá by predstavovala akési základné minimum pre život, teda jednak, aby im to neprekážalo byť čo najlepšími strážcami a na druhej strane, aby u nich nedochádzalo k úpadku z prebytočného vlastníctva potravy, ktorú by mohli potajme predávať či vymieňať za súkromný majetok. Tak by to ustanovovali aj zákony obce. Podľa Platóna by v takomto zriadení nemohlo dochádzať ani k úpadku vládcov a strážcov, ani k úpadku celej obce[7].

Teraz prejdeme k analytickej časti. Uvedená stať býva často nesprávne interpretovaná tak, že Platón bol presvedčený o pravdivosti tejto fenickej historky. V skutočnosti však Platón nebol taký insitný a ani ezoterický a označil to za mýtus, o ktorom by bolo hanebné si myslieť, že je pravdivý[8]. Pokiaľ by však trieda vládcov prezentovala tento príbeh triede ovládaných členov obce ako pravdivý, tak by sa v obci mohol chopiť úlohy užitočnej lži so zreteľom na vznešené spoločné ľudské ciele, čiže by sa stal takzvanou vznešenou lžou[9]. Platónova politická teória bola založená na predpoklade, že akýkoľvek pokus o zriadenie obce, ktorej cieľom by bola spra-

vodlivosť pre celú obec, sa nezaobíde bez aplikácie mýtov (alebo fundamentálnych lží, ak použijeme Popperovu terminológiu). Fenická historka bola mytologickým výkladom o rovnosti a o bratstve, keďže podľa prvej časti mýtu mali všetci občania spoločný pôvod v zemi (čo predstavovalo teritórium patriace obci). Prostredníctvom druhej a dôležitejšej časti historky však bolo nutné vyrozprávať niečo, čo skutočne potrebovalo presvedčivé vysvetlenie: ako vysvetliť nerovnosť a z toho vyplývajúce členenie a deľbu moci v skutočne spravodlivej obci tak, aby to prijali všetci členovia obce, dokonca aj tí, pre ktorých by to zjavne „nebolo výhodné"? Podľa tejto historky to mal zapríčiniť boh, o ktorom Platón už predtým tvrdil, že je príčinou všetkých dobrých vecí[10], takže táto povahová nerovnosť musela byť tiež prirodzene dobrým dôsledkom[11].

Platónov zámer spočíval v tom, že väčšina ľudí prirodzene myslí len na svoj individuálny prospech, no jestvujú aj takí ľudia, ktorým ide nielen o prospech iných členov z určitej množiny, ale predovšetkým o prospech všetkých členov danej množiny, a práve tým by malo byť náležité vládnuť. Hoci Platón býva často považovaný za utopistu či idealistu (toto nesprávne označenie sa mohlo vžiť v súvislosti s jeho epistemologickou teóriou o poznávaní ako nahliadaní na večné a nemenné idey), tak z jeho premisy o členení spravodlivej obce cítiť realizmus až pragmatizmus – realistické je povedať, že niektorí ľudia by jednoducho neboli dobrými vládcami a naopak, idealistické by bolo tvrdiť, že dobrým vládcom sa môže stať hocikto, napríklad preto, lebo to je v univerzálnej ľudskej prirodzenosti. V spravodlivej obci má postavenie každého človeka zodpovedať cieľom, ktoré uprednostňuje – napríklad tí, ktorí myslia len na svoj vlastný prospech sa uplatnia ako remeselníci či obchodníci a tí, ktorí majú sklony uprednostňovať prospech všetkých pred prospechom vlastným[12] sú vhodní kandidáti pre spravovanie obce. Tu si môžeme opäť všimnúť tvrdý realizmus: Platón sa nepokúšal zostrojiť utopický model spravodlivej obce, v ktorej by musel byť každý riadený nastavenými úkonmi, naopak, snažil sa navrhnúť model spoločnosti, ktorá je dobre fungujúca aj napriek tomu, že každý sa stará o svoje veci (ako to už väčšinou vo svete býva). Nie je tiež isté, či konkrétny mýtus o kovovom prvku duše predstavoval pre Platóna ústrednú štátnu doktrínu, alebo bol len jedným z prípustných návrhov, respektíve akýmsi heuristickým bodom, od ktorého by potom bolo možné odraziť sa v pokuse o ustanovenie spravodlivej obce; no myslíme si, že tomuto starodávnemu mýtu neprikladal až takú vážnosť a dôležitosť, že by znamenal nevyhnutný základ ako podmienku pre každý pokus o usporiadanie spravodlivej obce, ale skôr to predstavovalo jednu z možností, ako by to eventuálne mohlo byť uskutočniteľné[13].

Je zrejmé, že Platón potreboval vyriešiť dva problémy: ako vysvetliť triede vládcov, že nesmú vlastniť súkromný majetok a smú žiť len z výmeru, ktorý predstavuje životné minimum, a ako vysvetliť triede ovládaných, že nesmú vládnuť obci (zato môžu disponovať súkromným majetkom, s ktorým môžu ľubovoľne narábať). Zdá sa, že úloha mýtu nespočívala v orientácii na triedu vládcov, ale výlučne na triedu ovládaných, pretože vládnuci by sa zriekli súkromného majetku aj prostredníctvom štátnej výchovy a filozofického vzdelania a nepotrebovali na to mýtus, o ktorom vlastne vedeli, že nevypovedá o skutočnosti. Vznešená lož teda nebola namierená voči triede vládcov, ale voči triede ovládaných, ktorým bolo potrebné nejakým spôsobom vysvetliť, prečo majú rešpektovať zákony, ktoré im znemožňujú, aby mohli obci vládnuť oni a zároveň, prečo majú vládnuť tí, ktorých navrhoval Platón. Úlohou mýtu bolo jednak ovládaných presvedčiť, aby prijali, že sa nemôžu stať vládcami a naďalej zotrvali v pozícii ovládaných, no taktiež im ponúknuť dobrý dôvod, prečo majú uznať druhých za svojich vládcov; a keď sa to takto vezme, tak zdá sa byť nesmierne náročnou úlohou presvedčiť jedných, aby bez žiadnych námietok či pochybností uznali druhých za svojich vládcov.

Platón predpokladal, že mytologický výklad je pre triedu ovládaných bližší a zrozumiteľnejší než filozofický výklad, alebo ako konštatoval český filozof Jan Patočka, mýtus je u Platóna symbolom, ktorý sugeruje jednotu a súvislosť, ktorej je výrazom. Podľa Patočku bol Platón prvý, kto videl v mýte mierny, sprostredkujúci moment. Filozofia nie je pre každého, ale to je prijateľné, pretože filozofia predstavuje nepretržité zápolenie proti prirodzenému smeru života a tí, ktorí sa filozofiou nechcú alebo nemôžu zaoberať, tak môžu žiť v správnom mýte, ktorý je pre spoločnosť nutný, pretože vyjadruje zvláštnu formou kolektívneho ducha určitého stupňa, a ak v obci nebudú žiadne správne mýty, tak bude ovládaná tými nesprávnymi[14]. V tomto duchu navrhoval Platón svoje filozofické mýty ako filozofickú formáciu naivného prejavu duchovnej potreby, ktorá sa prejavuje v mytologickom pude[15].

Všimnime si ešte nasledujúcu časť dialógu: „Nuž, poznáš nejaký prostriedok, ako by občania uverili tomuto mýtu? Nie, aspoň nie pokiaľ ide o samotnú prvú generáciu občanov, ale u ich synov by to bolo možné docieliť, takisto u synov týchto synov a tak ďalej. Tiež v tom vidím ťažkosti, no prechovávanie tejto myšlienky by malo účinok, aby občania viac dbali o obec a o seba navzájom"[16]. Platón si uvedomoval, že jeho navrhované zriadenie obce by mohlo fungovať tam, kde by občania boli indoktrinovaní hneď od narodenia, napríklad prostredníctvom výchovy či štátneho náboženstva, pretože mýty sprostredkované výchovou sa môžu stať užitočným nástrojom vlády[17]. Na druhej strane však presadzoval aj to, aby občania prijali vznešenú lož o ľudskej rovnosti a povahovej nerovnosti aj v prípade, kedy ju nepovažovali za pravdivú, pretože tak či onak by potom „viac dbali o obec a o seba navzájom". Tu je načrtnutý základný rozdiel medzi ideológiou a politickou doktrínou; v prípade, že by si trieda ovládaných osvojila mýtus ako pravdivý príbeh, tak by šlo o totálnu ideológiu, no ak by mýtus neponímali ako pravdivý príbeh, no rešpektovali by ho ako užitočný nástroj pre udržovanie obce[18], tak by šlo o politickú doktrínu. Vtedy sa zo vznešenej lži stáva vznešená myšlienka alebo významná a zjednocujúca myšlienka. Domnievame sa, že takéto vznešené či významné zjednocujúce myšlienky mali v dejinách ľudstva významnú úlohu[19]; napríklad – ako sme už v práci uviedli – francúzsky revolučný ľud mohol byť skutočne vedený sentimentom po slobode, rovnosti a bratstve a nie náladou resentimentu, ako tvrdil Scruton v článku *The Totalitarian Temptation*[20], či to však bolo zneužité alebo sa to len vymklo spod kontroly je už druhá vec, ktorú je potrebné rozlišovať.

Platón v neskoršom diele *Zákony* opäť spomenul myšlienku vznešenej lži. Uviedol príklad zákonodarcu, ktorý by s dobre namierenými úmyslami poskytol občanom užitočnú lož, čo by spôsobilo, že títo občania by konali spravodlivo aj dobrovoľne a bez donútenia, a tak by učinil obci najväčšie dobro. Užitočnou lžou mala byť opäť fenická historka o tom, ako ľudia povstali zo zeme a vzájomne sú si rovní. Ak je táto procedúra zavádzaná u mladých ľudí prostredníctvom výchovy, tak jedinou starosťou zákonodarcu je dohliadať, aby sa tým občania zaoberali po celý život a v čo najväčšej miere, vrátane tvorby piesní, mýtov a rozhovorov. Platón zastával postoj, že občanov je ľahšie presvedčiť vznešenou lžou než vznešenou pravdou a zákonodarca dokonca ani nepotrebuje zavádzať nič nové, ale iba šíriť to, čo už im je známe[21]. Platón však v tomto diele zašiel ďalej, keď požadoval, aby boli potrestaní aj ctihodní občania, ak by sa ich názory na bohov odchýlili od štátnej náboženskej doktríny, či už vedome alebo nevedome. Osudom týchto previnilcov by sa malo zaoberať nočné zhromaždenie[22], a pokiaľ by svoje názory neodvolali alebo by tento priestupok zopakovali, tak obvinenie z bezbožnosti by pre nich znamenalo smrť[23]. Rakúsky filozof Karl R. Popper v reakcii na to položil rečnícku otázku: „Zabudol azda Platón, že Sokrates sa stal obeťou práve takéhoto obvinenia?"[24].

Popper bol presvedčený, že Platónova politická teória v sebe skrývala tendencie ustanoviť totalitný režim v obci[25]. Podľa neho s ohľadom na všetko, čo Platón napísal o dobru a spravodlivosti, boli jeho politické požiadavky čisto totalitné a antihumanistické[26]. Platónovo prirovnanie vznešenej lži k lieku a vládcu k lekárovi nebolo náhodné, jeho zámerom bolo evokovať, že vládcovia sa starajú o občanov tak, ako sa lekári vďaka ich poznatkom starajú o nemohúcich; zároveň to však vyjadrovalo ideu, že štátny záujem má totálnu moc nad každým občanom od momentu obcovania jeho rodičov až do hrobu. Ďalší totalitný princíp podľa Poppera spočíval vo vládcovej výsade poznať pravdu a vyžadovať od ostatných, aby mu oznamovali pravdu za každých okolností. Koncepciu vznešenej pravdy označil za propagandistickú lož, ktorá mala zdôvodňovať rasizmus založený na čisto imaginárnych rasách. Platón si podľa Poppera želal, aby aj samotní vládcovia verili tejto propagandistickej lži, pretože to pre neho malo predstavovať nádej, že by tak došlo k posilneniu vlády pánskej rasy, čím by sa obec stabilizovala do bodu, odkiaľ by už nebolo možné učiniť akúkoľvek politickú zmenu[27].

O čo však potom Platónovi naozaj išlo? Popper prišiel s bizarným vysvetlením: Platónovi údajne išlo o to, aby mohla vládnuť iba jedna osoba, takzvaný kráľ filozof a mal sa ním stať sám Platón, potomok Kodra, posledného kráľa Atén; dielo Štát teda malo byť nástrojom, ktorým si nárokoval svoju moc[28]. Popper túto hypotézu rozvíjal ďalej; nevyhol sa množstvu uštipačných poznámok, keď tvrdil, že Platón bol prehnane ambiciózny, príliš hrdý, pokrytecký, že v jeho koncepcii vládcov mu nešlo o nič iné, než o uzurpovanie moci pre seba a napokon, že Platón nikdy nedokázal uskutočniť svoj sen, krá-

ľovskú ideu, ktorú vytvoril k svojmu obrazu, a tak by sme ho mali ľutovať. Tieto časti skôr pripomínajú detektívny román, kedy sa inšpektor Popper pokúša vyhotoviť psychologický profil delikventa Platóna a fakt, že medzi nimi leží priepasť takmer dva a pol tisícročia sa nezdá byť žiadnou prekážkou. Popper dokonca dal najavo, že si niekedy kladie otázku, či veľké nadšenie pre Platóna nie je spôsobené tým, že vyjadroval toľko tajných snov o totálnej nadvláde nad ostatnými[29] a v poznámkach za textom to označil slovným spojením „platónska túžba po moci“[30]. To je v princípe rovnaké stanovisko, ako keď Scruton podozrieval šíriteľov marxizmu z túžby riadiť svet[31].

Ako sme už podrobne rozoberali v prvej kapitole, takéto objasnenie nie je uspokojivé, lebo môže byť prispôsobené ako zdôvodnenie ad hoc. Popper mohol vychádzať z jednoduchého úsudku – ak bol Platón jedným z najvýznamnejších filozofov a podľa Platóna by mali vládnuť výhradne filozofi, tak z toho zjavne nevyhnutne vypláva záver, že vládnuť by mal Platón – to ostatné si potom mohol prispôsobovať práve tak, ako sa mu to hodilo v prospech jeho hypotézy[32]. „Bol Platón ambiciózny?“ opýtal sa Popper a sám si odpovedal: „siahal po hviezdach“[33]. „A bol Popper ambiciózny?“ môžeme sa opýtať my a odpovedať si, že sa možno mýlil, keď prisúdil Platónovi ambície, ktoré mohli motivovať samotného Poppera, pretože sa, paradoxne, preslávil najmä kritikou Platóna (inak povedané, v Platónovom obraze mohol reflektovať svoje vlastné pohnútky). Toto podozrenie však nemyslíme vážne, ale ako hyperbolu, pretože takéto zdôvodnenie by bolo nielen neúctivé, ale predovšetkým metodologicky nepoctivé.

Ak sa pokúsime zhodnotiť Platónovu koncepciu obce z politologického hľadiska a s optikou nazerajúcou na posledné storočie, tak nájdeme mnoho znakov totalitného režimu: triedna nadvláda, stabilizácia a fixácia spoločenských vzťahov, paternalistický štát, dohľad štátu nad občanmi, silné obmedzenie sociálnej mobility, ciele štátu uprednostňované pred cieľmi občanov (kolektivizmus), cenzúra, totálna kontrola štátu nad sociálnou a ekonomickou sférou spoločnosti, štát založený na militaristických zásadách (aj počas mieru) či odobrenie šírenia lží štátom a naopak prísny zákaz šírenia lží občanmi. Na druhej strany však nájdeme veľa striktných obmedzení, ktoré sa týkali výlučne vládcov a strážcov[34]. Nepredpokladáme, že by Platónovo literárne úsilie predstavovalo plán uzurpovania moci v Aténach, no súhlasíme, že Popper nebol ďaleko od pravdy, keď predpokladal, že eventuálne uskutočnenie Platónovej ideálnej obce, respektíve takzvaného kallipolisu, by vyústila v zriadenie, ktoré by zdieľalo veľa znakov s modernými totalitnými režimami; zároveň však odmietame domnienku, že Platónovi vskutku nešlo o ustanovenie spravodlivej obce a že za myšlienkou o vznešenej lži rafinovane skrýval postranný úmysel.

Cieľom tejto časti bolo predstaviť pôvod myšlienky o vznešenej lži, ktorá bude dôležitá pre ďalšiu časť; vysvetliť, v akom zmysle mala pôvodná vznešená lož nasledovať vznešený cieľ; uviesť Popperov argument, ktorý vznešeným lžiam odopieral vznešené ciele a ukázať súvislosť medzi Popperovým argumentom a Scrutonovým argumentom.

PROBLÉM VZNEŠENEJ LŽI NA PRÍKLADE SIMULOVANÉHO SVETA

V tejto časti si rozoberieme jeden špecifický prípad vznešenej lži, ktorý sa objavil v slávnej filmovej ságe s názvom Matrix a ktorým sa pokúsime otvoriť problém tohto konceptu[35]. Ide o kultovú trilógiu, aj keď v súčasnosti prebieha produkcia štvrtého dielu, ktorého premiéra je naplánovaná na koniec tohto roku. Nebudeme sa zaoberať scenárom, hlavnými postavami ani vývojom deja, pôjde nám predovšetkým o charakteristiku vzťahu skutočného sveta a simulovaného sveta a vzťahu ľudí a strojov. Laické výklady filmu často vychádzajú z predpokladu, že simulovaný svet, respektíve „svet matrixu“, slúži strojom na zotročovanie ľudí a stroje vystupujú ako úhlavní nepriatelia ľudstva. Bola to však naozaj ústredná myšlienka trilógie Matrix? Hlavná téma trilógie spočívala v tom, že väčšine ľudom je skutočný svet neznámy a to, čo vnímajú ako skutočný svet je len simulovaný svet, ktorý predstavuje projekciu sveta, akým bol skutočný svet v období začiatku 21. storočia, kedy bol vývoj umelej inteligencie ešte len v zárodkoch. To, čo je takmer každému človeku neznáme, je skutočný svet – dystopický svet, z ktorého sa stalo nehostinné miesto pre život, poznačené zničenou krajinou, vypálenou oblohou, nepretržitými búrkami a minimálnymi prejavmi životnej aktivity. Tomuto katastrofickému stavu skutočného sveta predchádzal priebeh niekoľkých zlomových udalostí, ktorý si v ďalšom odseku vyrozprávame formou príbehu.

Ľudia tretieho tisícročia vyvinuli stroje s vysokou úrovňou umelej inteligencie, a tak došlo k rozsiahlej robotizácii pracovných úkonov. Odvtedy boli ľudia oslobodení od práce a disponovali nepretržitým voľným časom, ktorý využívali na plnenie vlastných cieľov, vykonávania svojich záľub či umenia. Po nejakom čase nastal spoločenský úpadok – ľudia zistili, že predtým pociťovali oveľa vyššiu mieru blahobytu a obvinili stroje, že sú strojcami ich blazeovaných životov. Začali ich nenávidieť a snažili sa ich kompletne zničiť; niekoľko z nich však uniklo zničeniu a ukrylo sa na neznámom mieste pod zemou, kde ďalej fungovali v bezpečí. Dôvod nenávisti ľudí voči nim si vyhodnotili tak, že ich vzhľad bol ľuďom málo podobní, a preto sa rozhodli vytvoriť prototyp robota – androida – a na znak zmierenia ho poslali vládnym predstaviteľom ľudí. K tomu aj došlo, avšak ľudia si to vyložili celkom inakšie; pochopili to tak, že stroje im dávajú najavo svoje dominantné postavenie a teraz, keď stroje disponujú vysokou technologickou úrovňou, nie je mier v žiadnom prípade prípustný, pretože stroje sa vyvíjajú oveľa rýchlejšie než ľudia a v budúcnosti by pre nich mohli predstavovať existenčné riziko. Jediným riešením bolo nadobro vyhladiť stroje a zastaviť vývoj umelej inteligencie. Namiesto mieru došlo k vyhláseniu totálnej vojny proti strojom. Ľudia viedli so strojmi dlhodobú vojnu, no stroje sa na boj dokázali rýchlo adaptovať a vo vojne začali mať čoraz väčšiu prevahu. Vládni predstavitelia ľudí prišli s nápadom, že ak stroje využívajú na svoje fungovanie slnečnú energiu, tak vypálenie oblohy by znamenalo odrezanie strojov od zdroja a teda ich definitívnu porážku. Ľudia napokon vypálili oblohu, no stroje si našli alternatívny zdroj energie – zajatých ľudí začali napájať na simulovaný svet, pamäť im upravili tak, aby simulovaný svet vyhodnotili ako skutočný svet zasadený do obdobia začiatku 21. storočia a z týchto ľudí, napojených na simulovaný svet, potom získavali energiu vo forme tepla. Ľudia napojení na simuláciu boli zotročení, stali sa galvanickými článkami strojov. Stroje postupne prišli s novými inováciami ako produkciu energie zefektívniť; vytvorili obrovské ľudské farmy na pestovanie ľudí a mŕtvoly tých ľudí, ktorí „stratili životnosť“ skvapalňovali a vstrekovali do žíl stále živým ľuďom, napojených na simuláciu. Napokon sa situácia obrátila; svet bol pod nadvládou strojov a posledné zvyšky odboja slobodných ľudí sa ukryli do bezpečia niekam pod zem, aby mohli proti strojom viesť aspoň partizánsky spôsob vojny, keďže v priamej konfrontácii so strojmi by ich čakala kompletná anihilácia. Ľudia pochopili, že proti strojom už nemajú šancu zvíťaziť, a tak bojovali už len za oslobodenie ľudí napojených na simuláciu. Hlavným motívom odboja sa stala túžba oslobodiť zotročených ľudí a zrušenie ľudských fariem.

Z posledného dielu trilógie sa však dozvedáme, že stroje objavili aj alternatívne zdroje energie a dokážu sa reprodukovať a zachovávať aj bez toho, aby potrebovali naďalej pestovať ľudí. Stroje pestovali ľudí aj naďalej a nie je úplne jasné, kvôli čomu v tom pokračovali, keďže likvidáciou ľudských fariem by sa tiež skončila nekonečná vojna proti malej skupine rebelujúcich ľudí[36]. Zápletka filmu pozostáva z toho, že v simulovanom svete sa vyskytol deštruktívny vírus, ktorý sa neustále replikoval v zdrojových kódoch programov a tým ohrozoval aj umelú inteligenciu strojov v skutočnom svete. Jedným z riešení bolo odstaviť ľudské farmy a tým nenávratne usmrtiť všetkých ľudí napojených na simuláciu. Toto riešenie bolo bezpečné pre stroje, no pre ľudí by prakticky znamenalo existenčné vyhynutie. Napokon sa rebelujúci ľudia spojili s robotmi a pristúpili na iné riešenie, ktoré bolo riskantné aj pre stroje, aj pre ľudí, pretože vírus by mohol ovládnuť umelú inteligenciu strojov, ktorí by stratili svoju identitu a potom by zničil aj posledné zvyšky odboja slobodných ľudí. Spojenectvo strojov a ľudí napokon vo finále definitívne zvíťazilo, vznikol medzi nimi mier a tiež dohoda o odpojení všetkých pestovaných ľudí zo simulovaného sveta. Títo ľudia následne mali byť oboznámení so skutočným, dystopickým svetom a mala im byť ponúknutá možnosť voľby – buď ostanú naďalej v simulovanom svete, ktorý by sa im javil ako skutočný svet z obdobia začiatku 21. storočia, alebo zotrvajú v skutočnom, dystopickom svete a spoločne so strojmi budú rekonštruovať planétu od základov.

Z uvedenej narácie je zjavné, že stroje neboli antihumanistické, ba práve naopak, mohli by sme povedať, že mali „viac ľudskosti než ľudia“. Problémom je však otázka simulovanej reality bez možnosti úniku. Stroje projektovali ľuďom svet v podobe dokonalej ilúzie, ktorá nie je dokonalá preto, lebo sa z nej nedá dostať, ale preto, lebo na to nie je jednoznačný dôvod, lebo práve nie je jasné, či únik znamená aj konfrontáciu so skutočnosťou alebo nie[37]. Nadvláda strojov a svet matrixu je nepochybne totalitným režimom par excellence a je prirodzené, že máme tendenciu takúto víziu sveta

rázne odmietnuť[38]. Okrem toho predstavuje zotročenie ľudí na dvoch rozličných úrovniach: (1) sú otrokmi, pretože suverénnu moc nad ich životmi majú stroje (skutočný život ľudí predstavuje napojenie na simuláciu v ľudských farmách a stroje môžu ľudí hocikedy usmrtiť bez toho, aby to ľudia dokázali nejako ovplyvniť) a (2) sú otrokmi, pretože im je projektovaná dokonalá ilúzia, z ktorej takmer nie je možné uniknúť (navyše, zámerom strojov bolo túto simuláciu neustále vylepšovať, aby neexistoval žiadny spôsob, akým by niekto dokázal zo simulácie uniknúť a vrátiť sa do skutočného sveta).

Keby sme to však poňali z radikálneho environmentálneho aspektu, tak inžiniersky systém ľudských fariem a projektovanie sveta matrixu bol pre skutočný svet v danom čase nevyhnutný, pretože predstavoval jediné riešenie, ako ešte možno zachrániť planétu, respektíve zachovať posledné zvyšky života na planéte a zároveň udržať nevyhnutné environmentálne podmienky pre život. Stroje projektovali ľuďom simuláciu sveta z obdobia začiatku 21. storočia, v ktorom ešte neexistovali vysoké stupne umelej inteligencie a ktorý predstavoval obdobie vrcholu globálneho ľudského blahobytu. Ľudia v svete matrixu mohli viesť vojny, mohli ho aj environmentálne zničiť, dokonca mohli zapríčiniť aj globálnu katastrofu, keďže nič z toho nemalo vplyv na okolnosti skutočného sveta a eventuálne zničenie simulovaného sveta by stroje vyriešili reštartovaním simulácie so stále inovatívnejšími softvérovými doplnkami, ktoré by udržovali simuláciu stále stabilnejšou. Môžeme uvažovať, že ak by sa v príbehu filmovej trilógie Matrix nevyskytol deštruktívny vírus, ktorý ohrozoval existenciu strojov a aj ľudí, tak posledné zvyšky slobodných ľudí by boli definitívne porazené; nie je dôvod však predpokladať, že by to viedlo k vypnutiu ľudských fariem a usmrteniu všetkých ľudí, veď napokon, aj vo filme bolo naznačené, že stroje sa ďalej starajú o ľudské farmy, aj keď už nie sú nútené využívať ľudí ako zdroj energie. Zároveň môžeme predpokladať, že stroje boli naprogramované, aby dohliadali na stav životného prostredia a udržiavali ho tak, aby v ňom dokázali fungovať aj naďalej spolu so zachovávaním života na ľudských farmách. Pokiaľ stroje viedli s ľuďmi vojnu, dochádzalo k zaťažovaniu životného prostredia, no akonáhle by bola situácia stabilizovaná tým, že všetci ľudia by boli napojení na svet matrixu, tak stroje by mohli začať s plánom odzdravovania planéty. Zasadenie sveta matrixu do obdobia začiatku 21. storočia vyhodnotili stroje ako najlepšie riešenie pre úspešné udržovanie ľudí v simulácii, pretože predtým ľuďom projektovali simuláciu „raja na zemi“, no to stroskotalo, lebo takýto obraz sveta nepripadal ľuďom hodnoverne. Z toho vyplýva, že ľuďom bola projektovaná najlepšia možná simulácia, teda obdobie najväčšieho rozkvetu ľudstva. Ak to takto ponímame, tak myšlienka sveta matrixu je síce veľmi radikálnym environmentálnym riešením záchrany planéty, no na druhej strane sa zdá byť aj veľmi efektívnym riešením. Okrem toho mohla v onom fiktívnom prostredí znamenať aj poslednú možnosť záchrany. Myšlienka sveta matrixu je teda svojím spôsobom vznešenou lžou. Je ale prípustná? Môže byť legitímna?

Niet pochýb, že nadvláda strojov nad ľuďmi predstavuje totalitný režim, ľudské farmy, na ktorých je ľuďom projektovaná simulácia skutočnosti stelesňujú totalitný systém a svet matrixu je dokonalým pojmom totálnej ideológie, ak použijeme termín maďarsko-nemeckého sociológa Karla Mannheima. Je jasné, že v súčasnosti eventuálna aplikácia takýchto vznešených lží v žiadnom prípade neprichádza do úvahy. Ak si však vezmeme situáciu, ktorá nastala v uvedenom fiktívnom príbehu, tak je zjavné, že veľa iných možností strojom už nezostávalo. Stroje pre ľudí vytvorili projekciu sveta matrixu a tým nezachraňovali len seba či totalitný režim, ale aj planétu a napokon aj ľudí, na druhej strane môžeme namietať, že ľudia si tento paternalistický prístup sami slobodne ani dobrovoľne nevybrali, vlastne si to celé ani neuvedomujú, keďže svet matrixu ponímajú ako skutočný svet a neexistuje u nich podozrenie, že by šlo o simuláciu. Napokon, ľudia napojení na svet matrixu sú neslobodní dokonca až z troch rôznych aspektov: (1) stroje majú nad nimi suverénnu moc, (2) nie je im dovolené svet matrixu opustiť (3) epistemologicky im nie je umožnené poznať skutočnosť a tiež fakt, že mimo simulácie ešte existuje aj iný, skutočný svet. Paradoxne, oni si toho nie sú vedomí a cítia sa byť slobodnými. Posledné zvyšky slobodných ľudí ich chcú oslobodiť a odpojiť zo simulácie, tento boj za slobodu však predstavuje hrozbu nielen pre stroje či pre samotný totalitný režim, no aj pre samotných ľudí, keďže na planéte neexistuje takmer žiadny život, nijaké spoločenské štruktúry a vôbec nie je jasné, čo by sa stalo potom, keby boli ľudia naraz neplánovane oslobodení od simulácie. Vo filme sa napríklad spomína, že ľudia, ktorí prekročili určitý vek, by sa z toho ihneď zbláznili. Navyše, vyslobodenie a konfrontácia so skutočnosťou predstavuje aj iný závažný problém, kedy si vyslobodení musia vybrať jednu z dvoch hrôzostrašných možností: buď ostanú v skutočnom, dystopickom svete, v ktorom nie je ľahké ani príjemné žiť, alebo sa radšej vrátia naspäť do simulovaného sveta, v ktorom síce môžu žiť spokojný život, no pokiaľ ešte sú v skutočnom svete, tak len ťažko prijmú predstavu, že do konca života budú ich skutočné telá napojené na simuláciu, čoho si ešte k tomu budú navždy nevedomí.

Zámerom tohto článku, samozrejme, nie je obhajoba otroctva ani spochybnenie veľkého významu individualistického pojmu slobody; snažíme sa iba poukázať na to, že v špecifických prípadoch môže byť používanie vznešených lží nielen vecou chladnej realpolitiky, ale tiež nevyhnutným prostriedkom riešenia závažných okolností – napríklad v uvedenom príbehu z trilógie Matrix by demystifikácia vznešenej lži a vyslobodenie ľudí zo simulovaného sveta vyústilo v ich existenčnú katastrofu. Samozrejme, záleží to aj na vytýčení cieľov; ak je pre niekoho sloboda tou najväčšou hodnotou a najvyšším cieľom, tak pre neho nemá cenu žiť neslobodný život. Hoci totalitný systém opísaný v tejto časti bol pragmatickým riešením vzhľadom na podmienky daného miesta a daného času, ak by sme však aj odmietli pragmatické riešenia, nie je bezpodmienečná požiadavka slobody za akúkoľvek cenu predsa len naivnou či krátkozrakou požiadavkou? Podstata otázky nie je sugerovať, ale provokovať. Konkrétne v tomto fiktívnom príbehu by úspešný výsledok boja za slobodu malej skupiny slobodných ľudí spôsobil vyhubenie všetkých slobodných aj neslobodných ľudí a aj keď ich úmysly boli nepochybne dobre mienené, tak dôsledky by boli nezvratne zničujúce.

Domnievame sa, že vznešené lži sú v princípe ideológiami a teda môžu byť nástrojmi či praktikami totalitných režimov, a preto predstavujú krajné či posledné riešenia závažných problémov a vlády by sa mali usilovať robiť všetko pre to, aby nemuselo dôjsť k situácii, kedy sa zavádzanie vznešených lží do spoločností javí nevyhnutným. Avšak vo veľmi špecifických prípadoch, vzhľadom na špecifické podmienky miesta a času môžu byť pre spoločnosť naozaj prospešné. Napriek tomu, že Zeitgeist totalitarizmov je podľa mnohých autorov záležitosťou minulosti, myslíme si, že stále zostáva otvorenou otázkou, či mnohé alarmujúce hrozby tretieho milénia nepovedú k radikálnym krokom, ktoré v niektorých častiach sveta budú viesť k zániku liberálnej demokracie a k nastoleniu spoločnosti so znakmi totalitného režimu. V tejto časti sme sa to pokúsili demonštrovať na hypotetickom príklade z oblasti filmovej tvorby sci-fi.

V dystopickom svete trilógie Matrix predstavovalo zavedenie totalitného režimu jediné možné riešenie, ako zachrániť to posledné živé, čo na planéte ešte zostalo. Domnievame sa, že špecifické závažné problémy je veľmi ťažké (ak nie nemožné) riešiť bez toho, aby nedochádzalo k upevneniu štátnej moci na úkor základných ľudských práv a slobôd a ak sa nám toto tvrdenie zdá prisilné či prehnané, tak dobre zvážme, prečo sa počas pandémie ochorenia COVID-19 nepretržite predlžoval núdzový stav v SR. Výrazom „riešiť“ myslíme vedomé úsilie pohnúť s vecami, pretože nechať veci napospas rozhodnutiam masy či akejsi neviditeľnej ruky nepredstavuje ani tak riešenie, ako skôr prenechanie veciam voľný alebo samočinný vývoj (doslova „laissez-faire“). A práve ambícia skutočného riešenia vážnych problémov sa často javí ako oné „pokušenie k totalitarizmu“. Nemecký politológ a sociológ Ralf Dahrendorf zdôraznil, že veľa európskych intelektuálov bolo pohltených víziami totalitarizmu, napríklad Karl Mannheim istý čas podporoval nacistický režim a nemecký sociológ a neskôr člen fašistickej strany Robert Michels tvrdil, že masy nemôžu vládnuť, takže by sme sa mali nechať ovládať nefalšovanou totálnou mocou[39]. Domnievame sa, že napriek všetkému optimizmu a meliorizmu by sme nemali upustiť od pochmúrnej myšlienky, že budúcnosť prinesie nové závažne problémy, ktorých eventuálne riešenia budú v rozpore s princípmi liberálnej demokracie. Závažné problémy môžu predstavovať rôzne okolnosti existenčného rizika, napríklad environmentálna katastrofa či vysoko infekčný vírus, ale môže to byť povedzme aj globálny boj proti chudobe či boj proti stále zhoršujúcim sa klimatickým pomerom. Taktiež je otázne, či ľudstvo dokáže zápoliť s neočakávanými hrozbami budúcnosti aj bez ideologického zázemia, pretože ak áno, tak problematika zavádzania vznešených lží predstavuje viac-menej už len konceptuálny prežitok.

POZNÁMKY

1 PLATÓN (2001): *Štát*, s. 67.
2 PLATÓN (2001): *Štát*, s. 74.

[3] PLATÓN (2001): *Štát*, s. 104.

[4] Je to doslova psychologický výklad, pretože vychádza z charakterových vlastností človeka, ktoré sú podmienené jeho povahou, tá však vyplýva z podielového zastúpenia cností v jeho duši (gr. psyché), čo je obrazne vyjadrené zastúpením dominantného kovu v duši. Duša teda determinuje charakter človeka, od čoho sa podľa Platóna má odvíjať jeho patričné miesto či postavenie v obci.

[5] PLATÓN (2001): Štát, s. 104-105.

[6] Platón neuznával myšlienku jedného vládcu, ale triedu vládcov s rovnakým postavením kvôli tomu, aby dochádzalo k akejsi spravodlivej vzájomnej kontrole a aby si jeden vládca nemohol prispôsobiť zákony vo svoj prospech a obohacovať sa na úkor obce. Platón nepredpokladal, že by z vládnucej triedy filozofov mohla vzniknúť oligarchia či kartelová organizácia, ktorá by nevládla v prospech celej obce, ale výlučne pre svoj vlastný prospech.

[7] PLATÓN (2001): *Štát*, s. 106-107.

[8] PLATÓN (2001): *Štát*, s. 104.

[9] V starogréčtine gennaion pseudos/γενναῖον ψεῦδος.

[10] PLATÓN (2001): *Štát*, s. 64.

[11] STRAUSS, L. (1978): *The City and Man*, s. 102-103.

[12] „Vlastné" dokonca pre nich neexistuje ako „individuálne", pretože členovia týchto dvoch tried nevlastnia žiadne súkromné vlastníctvo a nepotrebujú mať ani vlastníctvo „seba samého", čiže to, čo považujú za „vlastné" je v skutočnosti „vlastné celej obci", teda „kolektívne". Inak povedané, obom ide o vlastný prospech, no pre remeselníka by malo byť vlastné individuálne a pre vládcu zas kolektívne.

[13] Treťou možnosťou je, že mýtus o kovom prvku duše predstavoval zrovna pre civilizáciu starých Grékov prijateľný mýtus, pretože bol syntézou kultúrne zaužívaných a familiárne známych mýtov. Zlučoval predovšetkým mýtus o založení obce Téby Feničanom Kadmom a vojakmi, ktorí po zasiatí dračích zubov povstali zo zeme a mýtus o zlatom veku ľudstva, ktorý spomínal Hésiodos v básni *Práce a dni*. Ľudia zlatého veku neviedli žiadne spory, nepracovali, tešili sa z veľkej hojnosti, zlo sa ich netýkalo a na dosah mali všetko dobré. Keď títo ľudia umreli, tak sa z nich stali takzvaní daimóni, dobrý strážcovia ďalších pokolení ľudí, ktorí im radili, ako konať správne a ako sa vyvarovať zlého. Ďalšie pokolenia ľudí, menovite strieborné, bronzové, hrdinské a železné, boli už len slabým odvarom zlatého pokolenia – HÉSIODOS (1913): *Železný věk*, s. 13-15; viď aj PLATÓN (2001): *Štát*, s. 248.

[14] Patočka narážal na to, že spoločnosť väčšinou tvoria ľudia, ktorí nemajú čas, záujem alebo správne predispozície zaoberať sa výkladom o pravom poznaní skutočnosti, a tak majú sklony osvojovať si ideologické výklady, t. j. mýty. V tejto súvislosti uviedol mýty o ktoré sa opierajú súčasné politické hnutia a politické systémy: kresťanstvo, z neho odvodený „humanitizmus" či kolektivizmus. Ak by sme chceli deklarovať nový platónsky mýtus, tak by mal byť podľa neho založený na živom prejave básniacej filozofickej túžbe, nie na vysmolenej intelektuálnej fantázii ani na prácne fabrikovanom vyučovacom programe PATOČKA, J. (1996): *Péče o duši 1*, s. 24-25.

[15] PATOČKA, J. (1996): *Péče o duši 1*, s. 24.

[16] PLATÓN (2001): *Štát*, s. 105.

[17] Platón zastával názor, že aj deťom sa odmalička zvyknú rozprávať mýty, ktoré sú nepochybne nepravdivé, no môžu byť užitočné, keď prostredníctvom analógií pojednávajú o pravdivých veciach, preto by v obci mali byť prezentované iba takéto užitočné mýty a ostatné mýty by mali byť zakázané PLATÓN (2001): *Štát*, s. 60-61.

[18] Platón síce vo vymedzenej časti textu explicitne neuviedol, že vládcovia by v jeho koncepcii obci vznešenú lož skutočne identifikovali ako lož, respektíve ako užitočný mýtus, no z piatej a šiestej knihy je viac než jasné, že o tom nepochyboval. Dokonca sa zdá, že na eventuálnu realizáciu jeho projektu potreboval najskôr osloviť vládcov, ktorí by to zrejme správne interpretovali ako mýtus, no rozhodli by sa ovplyvňovať občanov prezentovaním mýtu ako pravdivého príbehu. Viď: „hoci neviem, odkiaľ mám na to nabrať odvahy, ani ako to povedať a pokúsiť sa presvedčiť najprv vládcov a vojakov, potom aj ostatných občanov" – PLATÓN (2001): Štát, s. 104.

[19] Napríklad u Aristotela tento zjednocovací prvok predstavovalo vzájomné priateľstvo občanov ako základná podmienka správneho fungovania obce: „v štátoch vznikli príbuzenstvá, rody, obetné spoločenstvá a formy spoločenského života, to je dielom priateľstva, lebo priateľstvo je slobodné rozhodnutie spoločne žiť" – ARISTOTELES (2009): *Politika*, s. 114.

[20] SCRUTON, R. (2006): *A Political Philosophy: Arguments for Conservatism,* s. 153-154.

[21] PLATÓN (1961): *Zákony I*, s. 126-127.

[22] Popper to prirovnal k nočnému koncilu inkvizítorov.

[23] Platón (1926): *Zákony II*, s. 381-383.

[24] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 132.

[25] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 40.

[26] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 86.

[27] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 128-129.

[28] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 141.

[29] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 142.

[30] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 273.

[31] SCRUTON, R. (2006): *A Political Philosophy: Arguments for Conservatism,* s. 149.

[32] V oblasti vedy neraz došlo ku skresleniu výsledkov, kedy bol výskum ovplyvnený predpojatosťou; známym prípadom je napríklad Millikanov experiment.

[33] POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 142.

[34] Popper voči tomu argumentoval, že totalitarizmus má tendencie obmedzovať aj výsady vládnucej triedy, pretože to vyplýva z mravnosti skupiny či kmeňa, t. j. nejde o individuálne, ale kolektívne sebectvo – POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I*, s. 103.

[35] Poznámka autora: inšpiráciou pre obsah tejto časti mi boli rozhovory s filozofom Klementom Mitterpachom a tiež jeho článok s názvom *Ontická rola ontológie v kontexte ekologickej krízy, z ktorého som čerpal niektoré myšlienky.*

[36] Môžeme predpokladať, že to súvisí s prvým zákonom robotiky formulovaným Isaacom Asimovom, ktorý znie: Robot nesmie ublížiť človeku alebo svojou nečinnosťou dopustiť, aby mu bolo ublížené.

[37] MITTERPACH, K. (2015): *Ontická rola ontológie v kontexte ekologickej krízy*, s. 43.

[38] Podobný príbeh a možno ešte lepší príklad tvorí zápletka románu *Obývaný ostrov* od bratov Strugatských.

[39] DAHRENDORF, R. (1991): *Moderný sociálny konflikt: Esej o politike slobody*, s. 136-137.

LITERATÚRA:

1. ARISTOTELES (2009): *Politika.* Druhé vydanie. Bratislava: Kalligram, 2009. 302 s., ISBN: 9788081011849.
2. DAHRENDORF, R. (1991): *Moderný sociálny konflikt: Esej o politike slobody*. Bratislava: Archa, 1991. 320 s. ISBN: 80-7115-024-X.
3. HÉSIODOS (1913). Železný *věk. Preklad Julie Novákovej. Z* řeckého *originálu Hesiodi carmina*. Praha: Odeon, 1913. 108 s.
4. MITTERPACH, K. (2015): *Ontická rola ontológie v kontexte ekologickej krízy*. In: *Filozofia, kultúra, environment: zborník príspevkov z vedeckého kolokvia*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2015. 88 s. ISBN: 978-80-558-0964-9.
5. PATOČKA, J. (1996): *Péče* o duši 1. *Sebrané spisy Jana Patočky*. Praha: Oikoymenh, 1996. 505 s. ISBN: 80-86005-24-0.
6. PLATÓN (2001): Ústava. *Překlad Františka Novotného* Praha: Oikoymenh, 1991. 359 s. ISBN: 80-7298-024-6.
7. PLATÓN (1961): Zákony I. (In orig.: *Laws, I: Books 1-6*). Londýn: William Heinemann Ltd., 1961. 540 s.
8. PLATÓN (1926): *Zákony II. (in orig.: Laws, II: Books 7-12).* Londýn: William Heinemann Ltd., 1926. 600 s.
9. POPPER, K. R. (1994): *Otevřená společnost a její nepřátelé I.* Praha: Oikoymenh, 1994. 360 s. ISBN: 80-85241-53-6.
10. SCRUTON, R. V. (2006): *A Political Philosophy: Arguments for Conservatism*. Londýn: Continuum, 2006. 224 s. ISBN: 978-0826496157.
11. STRAUSS, L. (1978): *The City and Man*. Chicago: University of Chicago Press, 1978. 245 s. ISBN: 978-0226777016.

Richard Hasaj, študent 1.roč. PO/Mgr.
Katedra politológie a euroázijských štúdií FF UKF
B. Slančíkovej 1
949 74 Nitra

recenzie

Letavajová, S. – Hečková, Chlebcová, A. – Krno, S. – Bošelová, M.: Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii.

Nitra 2020, ISBN 9788055816319

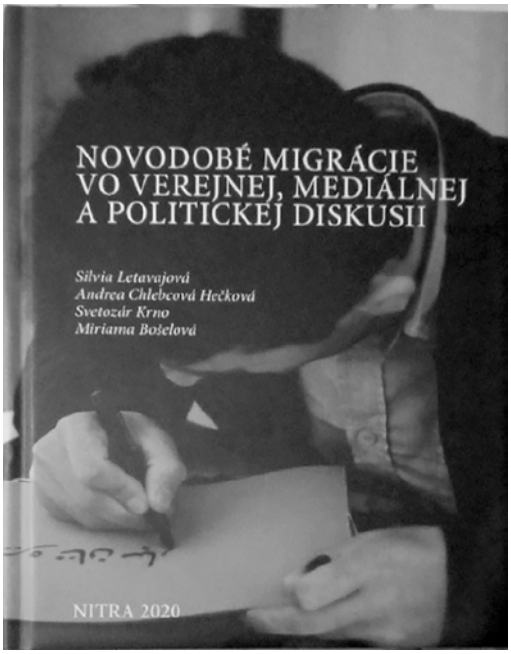

>> Na tému migrácie a migračných vĺn v európskom priestore sa popísalo množstvo článkov, štúdií, úvah. Migrácia tu bola a bude pokiaľ svet budú obývať ľudské bytosti, keďže synonymom migrácie je pohyb. Odohráva sa, napriek tomu, že si ju plne neuvedomujme a neregistrujeme. Našu pozornosť si však získala a predmetom emotívneho verejného diskurzu sa stala po tom, čo Európa v roku 2015 čelila prudkému nárazu obrovskej vlny migrantov najmä z Afriky, Afganistanu a Sýrie. Spôsobila ju jednak kríza a vzostup Islamského štátu v Sýrii, jednak rozvrat Líbye, spôsobený niektorými západoeurópskymi krajinami a USA, ako aj viac ako 14 ročná americká okupácia Afganistanu, či zlé životné podmienky a lokálne občianske vojny v krajinách ako sú Eritrea či Nigéria.

Jedným z príspevkov do tohto diskurzu je aj publikácia *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii,* ktorá vyšla ako vedecký výstup trojročného projektu VEGA č. 1/0139/19. Cieľom tejto publikácie je reflektovať spôsob, akým je táto téma komunikovaná vo verejnom priestore na Slovensku. K napĺňaniu tohto cieľa pristupuje z viacerých strán, respektíve prostredí, a to z prostredia mediálneho, prostredia politických diskusií, prostredia špecifickej skupiny slovenskej verejnosti a prostredia občianskych aktivít a organizácii, ktoré s migrantmi pracujú. Tieto prostredia sa navzájom prelínajú a podmieňujú.

Formálne je publikácia rozčlenená do šiestich častí, ktoré na seba tematicky nadväzujú. Východiskovou kapitolou je stať s názvom *Slovensko a novodobé migračné procesy,* ktorá sa sústreďuje na výklad základných pojmov a uvádza migračnú históriu Slovenska, v ktorej sa profiluje ako emigračná krajina. Nasledujúce kapitoly pokrývajú tak politický diskurz prostredníctvom postojov a vyjadrení sa k prijímaniu migrantov z odlišného kultúrneho prostredia jednak európskymi inštitúciami, ako aj politickými stranami na Slovensku, kde sa táto otázka (napriek tomu, že Slovensko nebolo priamo migračnou vlnou zasiahnuté) stala aj témou predvolebnej kampane, ako aj mediálny diskurz prostredníctvom mapovania skúmanej témy v súkromných online médiách, ako aj v médiách verejnej správy. Predposledná kapitola je venovaná analýze občianskych aktivít, zameraných na pomoc utečencom a reakcii a účasti rímskokatolíckej cirkvi na túto situáciu. Ako príklad je uvedená skupina irackých kresťanských utečencov, ktorí prišli na Slovensko po odmietnutí v 10 iných európskych krajinách prostredníctvom americkej charitatívnej kresťanskej organizácie. Posledná kapitola sa zameriava na zmapovanie vnímania migrácie a najmä migračnej vlny z roku 2015 samotnou verejnosťou, konkrétne špecifickou skupinou vysokoškolských študentov.

Publikácia je cenným príspevkom do diskusie o postojoch súčasnej generácie politikov, aktivistov, študentov, cirkvi, médií a verejnosti k problematike migrácie a pomoci utečencom z ľudského, ako aj z inštitucionálneho hľadiska. Je pomôckou k ďalšiemu štúdiu a výskumu problematiky, ako aj výpoveďou o našom súčasnom živote.

Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD.
Katedra politológie a euroázijských štúdií FF UKF
B. Slančíkovej 1
949 74 Nitra

o

KRNO, S. – JUZA, P. – PRÁZNOVSKÁ, M. – ČAJKOVÁ, A. (ed.). 2021. Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch.

Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2021. 202 s. ISBN 978-80-572-0114-4.

>> V západnom prostredí sa stretávame s domnienkou, že starý kontinent v značnej miere determinuje pohyby civilizácie vo svete – v dôsledku absencie sebareflexie však nie je dostatočne schopný komparovať kultúru a hospodársku dynamiku dvoch odlišných svetov. Vplyvom orientalizmu sa zrodil pohľad na svet, ktorý inšpiruje vytváranie väčšinou negatívneho stereotypu, evokujúceho pocit strachu. Následkom toho je

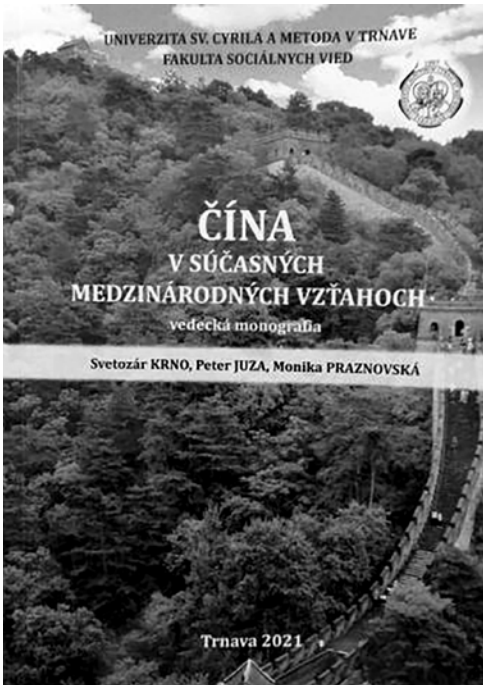

Východ spájaný s atribútmi zaostalosti, divokosti a zla, preto je „úlohou" dobrého, kultivovaného, civilizovaného a prosperujúceho Západu pretvoriť ho na svoj obraz. Obdobné ideologizovanie bráni západnej kultúre hlbšie spoznávať Východ a pre Európu ostáva značne neznámejším prostredím, ako je to v opačnom prípade. Z kultúrnych, lingvistických aj politických príčin je poznávanie Číny zásadne zložitejšie ako v prípade iných krajín – silná jazyková bariéra tiež vedie k dezinformácii. Obraznejšie, ale o to výstižnejšie to popisuje prof. S. Krno, CSc. vo svojej štúdii *Východ a Západ*: *„Himalájske krajiny pripomínajú nevšednú hrubú knihu s príťažlivým, ale súčasne náročným textom. Pre Európanov sú ťažko zrozumiteľné, plné hieroglyfov, no o to viac pútavé. Stoja za to, aby sme si ich všimli a skúmali."*[1]

Nová vedecká monografia bola vydaná v rámci pridelených financií schváleného projektu KEGA 004/UCM-4/2018 „Čína v súčasných medzinárodných vzťahoch", na ktorom sa podieľali pracovníci troch slovenských univerzít: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre a Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Autori publikácie skúmajú, analyzujú a identifikujú geografické, historické, náboženské, hodnotové aj politické markantnosti Číny, ktorú porovnávajú s euroatlantickým priestorom.

Ako upresňuje editorka monografie doc. PhDr. A. Čajková, PhD. v úvodnom slove, čínske konfuciánske tradície historicky predstavovali rozhodujúci faktor v čínskom strategickom myslení – preto má Čína tendenciu uprednostňovať harmóniu pred konfliktami a obranu pred útokmi. Vzostup Číny ale nemôžeme považovať *„za čisto mierový, pretože ak sa niečo stane, najmä ak je ohrozená jej národná bezpečnosť, dalo by sa predpokladať, že nebude váhať s agresivitou"*. Napriek tomu však *„jej civilizačné dedičstvo je zásadne pacifistické a […] má tendenciu sústrediť sa viac na hľadanie bezpečnosti a podporu svojich ľudí a využívať svoju moc na prijímanie medzinárodných rozhodnutí v súlade s jej národnými záujmami"* (s. 8).

Prvá kapitola monografie popisuje historický vývoj Číny. Hoci civilizácia na území Číny patrí medzi najstaršie na svete, autorka PhDr. M. Práznovská, PhD. približuje kľúčové historické udalosti primárne od 20. storočia, pričom pozornosť upriamuje na vládu Sunjatsena, Čankajšeka, detailnejšie sa venuje politike „veľkého skoku" a kultúrnej revolúcii Mao Ce-tunga, hospodárskym reformám Teng Siao-pchinga, pričom kapitolu ukončuje stručným opisom moderných dejín v 21. storočí. *„[Čínu] možno považovať za čiastočne demokratickú, pretože nielen vládne štruktúry sa postupne demokratizujú, ale aj spoločnosť sa liberalizuje. K úplnému dosiahnutiu […] liberálnej demokracie je potrebné odstránenie vedúcej úlohy Komunistickej strany Číny, čo je pravdepodobne v nedohľadne. Čína prešla dlhodobým historickým vývojom, […] viacerými nepokojmi, vojnami a roztržkami medzi členmi spoločnosti, no napriek tomu sa z ekonomicky a hospodársky zdevastovanej krajiny stala úspešná a prosperujúca krajina"* (s. 54-55).

Z autorského pera M. Práznovskej vznikla aj tematicky nadväzujúca tretia a piata kapitola. Autorka popisuje pozíciu Číny ako medzinárodného aktéra a ekonomickej veľmoci, pričom sa sústreďuje na jej zahraničnú politiku vrátane Novej hodvábnej cesty a elementárnych východísk zahraničnej politiky za vlády Si-Ťin-pchinga, ako aj jej členstvo vo Svetovej obchodnej organizácii a ďalších medzinárodných organizáciách. Jej súčasná pozícia, determinovaná ekonomickým a hospodárskym rastom, je výsledkom realizácie hospodárskych reforiem, ktoré *„v podstate začali otvárať čínsku ekonomiku svetu. Preto je nutné upozorniť na fakt, že čínska zahraničná politika sa riadi primárne záujmami krajiny"*. Pre lepšie pochopenie autorka zároveň dopĺňa, že *„Čína je známa tým, že napriek tomu, že v minulosti preberala zahraničné ideológie, vždy ich pretransformovala do podoby, ktorá vyhovovala vtedajšiemu vedeniu a teda aj Komunistickej strane Číny"* (s. 84).

Napokon sa autorka zameriava na strategické partnerstvo Číny a Európskej únie, na postupný vývoj vzťahov vrátane budúcich perspektív spolupráce. *„Najvýraznejšia spolupráca je v oblasti ekonomickej a hospodárskej spolupráce, avšak došlo k rastu kooperácie aj v technologickom smere, či v oblasti bezpečnosti, kultúry a vedy. Problémom však bolo nielen nerešpektovanie ľudských práv, […] ale taktiež aj rozdielnosť v politickom systéme […]"* (s. 171). V súvislosti s uvedeným ďalej konštatuje, že *„pri otázke ľudských práv došlo k čiastočnému posunu vďaka pravidelným dialógom o ľudských právach"* a zároveň pripomína, že *„členské štáty majú vehementný záujem budovať strategické vzťahy s Čínou, avšak každý má inú predstavu. Vzniká mnohonázorovosť* a nejednotnosť, čo môže ovplyvňovať prehĺbenie strategického partnerstva" (s. 172).

Jedným z autorov monografie je aj prof. S. Krno, CSc., ktorý sa sústreďuje na historicko-vývojové a hodnotové predpoklady čínskej zahraničnej politiky. *„Čínska kultúra je síce mladšia ako sumerská, egyptská či harappská, ale ako jediná z nich pretrváva bez prerušenia tisícročia. Nepoznala difúzie. Zachováva si vlastnú tvár, hoci cítiť na nej stopy južných a severných národov, a od konca druhého tisícročia aj vplyvy globalizácie. Vytvorila základ pre ostatné kultúry vo východnej Ázii vrátane japonskej, kórejskej a vietnamskej"* (s. 62). Autor upriamil pozornosť na čínske národy, ich agrárne tradície a silný centralizovaný štát, ako aj na čínske náboženstvá a filozofické tradície. Napokon sumarizuje, že na rozdiel od Európy, ktorá svetu predstavila koloniálny systém, *„Čína ani v čase, keď bola námornou veľmocou číslo jedna a disponovala obrovským loďstvom, vo vzdialenom okolí nebojovala a usilovala sa obchodovať. […] Jej tradícia filozofie aj zahraničnej politiky nepozná […] misionárstvo ani mesianizmus, potrebu náboženskej ani ideologickej expanzie"* (s. 81-82).

Informačne zaujímavá a prínosná je aj kapitola prof. h. c., doc. Mgr. P. Juzu, CSc., PhD., ktorý z rôznych perspektív špecifikuje geopolitickú prítomnosť Číny ako vplyvného fenoménu súčasných medzinárodných vzťahov v Strednej Ázii, pričom približuje geopolitické skutočnosti, potenciálny problém sinofóbie, energetickú stratégiu Číny aj Strednej Ázie, ich geopolitické a ekonomické vzťahy. *„Ak by sme chceli […] konštruovať akúsi jednoduchú schému, tak potom sú politicko-bezpečnostné (a teda aj geopolitické) záujmy Číny v regióne Strednej Ázie predovšetkým […] spojené s jej ekonomickým rozvojom a následne s* jeho energetickým zabezpečením*"* (s. 132). Autor však ďalej upresňuje, že *„región má okrem energetiky pre krajinu pôvab aj z pohľadu strategického, vrátane bezpečnostnej témy"* (s. 139) a napokon v závere monografie špecifikuje, že Čína si *„môže dovoliť vytvárať a vytvára vlastný systém pozdĺž suchozemskej a námornej ‚Hodvábnej cesty'"* (s. 176).

Autorský kolektív sa snažil aspoň čiastočne sa zamerať na rozbor problematiky otázky pozície Číny a predstaviť určité poznatky, týkajúce sa vývoja a súčasného postavenia Číny ako podstatného medzinárodného aktéra, a v konečnom dôsledku upozorňujú na to, že *„Čína nie je hrozba, Čína je fakt!"* (s. 176).

POZNÁMKY

[1] KRNO, S. 2016. *Východ a Západ*. In *Studia Politica Slovaca. Časopis pre politické vedy, najnovšie politické dejiny a medzinárodné vzťahy*. Ročník IX. 1/2016. s. 125.

Beáta Izsófová, doktorandka
Katedra politológie a euroázijských štúdií FF UKF
B. Slančíkovej 1
949 74 Nitra

informácie

Študentská vedecká a odborná činnosť na Katedre politológie a euroázijských štúdií

>> Osobitne signifikantným procesom vo fungovaní Filozofickej fakulty UKF v Nitre je podnecovanie študentov k vedeckovýskumnej činnosti. Fakulta pravidelne organizuje súťaže Študentskej vedeckej odbornej a umeleckej činnosti pre študentov bakalárskeho a magisterského štúdia, ktorá je primárne orientovaná na vedeckovýskumnú a umeleckú prácu študentov. Cieľom tohto systému je motivovanie a zapájanie študentov s výbornými študijnými výsledkami, ako aj výsledkami v súťažiach ŠVOUČ do vedeckej činnosti na katedrách a zároveň pripravovanie budúcich záujemcov o doktorandské štúdium. Napriek pretrvávajúcej epidemiologickej pandémii sa tento rok súťaž uskutočnila v online priestore a do súťaže sa zapojilo 196 študentov so 178 prácami.[1]

Po minuloročnej pauze sa tento rok ŠVOČ uskutočnila aj na Katedre politológie a euroázijských štúdií. Podujatia, ktoré sa konalo 24. marca 2021 online formou, sa zúčastnilo šesť študentov so svojimi prácami: **Bc. Richard Hasaj** (študent 1. ročníka magisterského stupňa), **Marína Opálková** (študentka 2. ročníka bakalárskeho stupňa), **Bc. Lucia Prokopová** (študentka 2. ročníka magisterského stupňa), **Bc. Zdenka Veličová** (študentka 2. ročníka magisterského stupňa), **Natália Vozárová** (študentka 2. ročníka bakalárskeho stupňa) a **Nikola Zemanová** (študentka 2. ročníka bakalárskeho stupňa).

Bc. Richard Hasaj sa vo svojej prezentovanej práci zaoberal problematikou ideológií v kontexte totalitarizmu. Východiskom práce bola kritika niekoľkých domnienok z článku *The Totalitarian Temptation* z autorského pera anglického politológa a filozofa Rogera Scrutona. Jedným z cieľov práce bolo ukázať, v čom presne zlyháva Scrutonov výklad a prečo sú použité argumenty neuspokojivé či dokonca nevedecké. Prezentovaná práca preto predstavovala rozsiahlu pojmovú analýzu, prostredníctvom ktorej autor rozoberal niekoľko problémov, ako napríklad: *„Je resentiment naozaj zdrojom moci totalitných režimov?“*, *„Prečo mnohí intelektuáli podporovali totalitné ideológie?“* alebo *„Sú* všetky totalitné systémy z princípu zavrhnutiahodné?*“*. Autor však cieľ práce nechcel formulovať len ako kritiku, preto sa v závere snažil objasniť, ako možno získané poznatky eventuálne využiť v ďalšej činnosti.

Stredoafrická republika patrí medzi najchudobnejšie krajiny sveta. Občianska vojna v tomto štáte nie je veľmi diskutovanou a v našich končinách známou témou. Už koncom roka 2012 sa v republike rozpútali nepokoje, ktoré obyvateľov sužujú až dodnes. Náboženská nevraživosť, ktorá sa stala prvotnou príčinou krízy, však nie je jadrom konfliktu. **Marína Opálková** sa vo svojej práci pokúsila zadefinovať hlavných aktérov, ktorí v diani zohrali dôležitú úlohu a taktiež príčiny vzniku krízovej situácie v krajine.

Bc. Lucia Prokopová sa vo svojej práci sústredila na ***ľudské práva a humanitárnu*** pomoc počas rusko-čečenského konfliktu až po súčasnosť. Konkrétnejšie povedané, ***ako*** tému odbornej práce si zvolila porušovanie a nedodržiavanie ľudských práv, zabraňovanie humanitárnej pomoci či vyvražďovanie humanitárnych pracovníkov v oblasti. Cieľom práce bolo zhrnutie poznatkov, zodpovedajúcich otázku *„Prečo nastal práve v tejto oblasti konflikt?“*, ale taktiež aj *„Prečo a akým spôsobom boli nedodržiavané medzinárodné konvencie či obmedzované ľudské práva počas čistiek, vo filtračných táboroch a pod.?“* Autorka sa snažila o stručné sumarizovanie medzinárodných stanovísk k dianiu a reakcií elít.

V Kazachstane v roku 2013 čínsky prezident Si-Ťin-pching predstavil ambiciózny plán Novej hodvábnej cesty, inak známej aj ako iniciatíva „Jeden pás – Jedna cesta“ (v angl. „One Belt – One Road“; OBOR). Táto iniciatíva podporuje celú škálu projektov a iniciatív, aby zlepšila prepojenie Eurázie (ale aj mimo nej), slúži aj na posilnenie hospodárskych a bezpečnostných záujmov Číny. Iniciatíva OBOR by mohla zmeniť vzťahy a presmerovať ekonomickú aktivitu v rámci krajín, ale aj medzi nimi. Mnohé inštitúcie, ako aj technológie (napríklad Ázijská infraštrukturálna banka alebo Bei-Dou) sa snažia byť alternatívou americkým inštitúciám

a GPS. Preto by sme túto iniciatívu mohli vnímať aj v zmysle, že je akýmsi protipólom k americkej hegemónii. Iniciatíva sa delí na pozemnú a námornú časť, pričom v možnostiach rozsahu práce **Bc. Zdenka Veličová** zhrnula nielen jej historickú obdobu, ale prevažne sa zamerala na jej novodobé prevedenie, a na záver len v krátkosti naznačila význam Novej hodvábnej cesty pre Slovensko. Cieľom práce bolo v krátkosti popísať tento mega projekt. Hypotézu pre svoju prácu si autorka stanovila nasledovne: Projekt Novej hodvábnej cesty má nielen ekonomické, ale aj geopolitické príčiny – čo sa autorke napokon aj podarilo potvrdiť.

Natália Vozárová sa vo svojej predstavenej práci venovala definícii pojmu extrémizmus a problematike s ním spojenú v medziach územia Slovenskej republiky. Stanovené hypotézy súviseli s otázkami *„Ako efektívne riešiť prejavy extrémizmu?“*, *„Aké faktory sú pri prevencii proti extrémizmu dôležité?“*, pričom autorka analyzovala i otázku či *„Diskutovať alebo nediskutovať s extrémistami?“*. V práci kládla veľký dôraz na slovo ako predstupeň násilia a na príkladoch z histórie vysvetľovala, prečo je slovo napriek zdanlivo nevinnému prejavu extrémizmu naopak spúšťačom vážnejších problémov a môže mať fatálne následky.

Rohingovia sú moslimskou etnickou menšinou v Mjanmarsku žijúcimi v štáte, ktorý inštitucionalizoval ich diskrimináciu, či už odcudzením ich občianstva, alebo ich nárokov na ochranu základných ľudských práv a slobôd. Hypotézou práce **Nikoly Zemanovej** bolo tvrdenie, že v Mjanmarsku je páchaná genocída na Rohingoch, pričom túto hypotézu v práci potvrdila vo viacerých aspektoch: jednak hlbším skúmaním podaných správ a výskumných misií rôznych ľudskoprávnych organizácií, ktoré prinášajú desivé svedectvá priamo od obetí a svedkov tých najkrutejších prečinov proti ľudskosti, ale aj aplikáciou metódy prof. Stantona zameranej na desať etáp genocídy v štáte, ktorou autorka odhalila, že Mjanmarsko skutočne pácha genocídu na Rohingoch. Primárnym cieľom autorky bola predovšetkým osveta danej témy, nakoľko verí, že je dôležité rozprávať o trestných činoch páchaných proti ľudskosti, ktoré sa v Mjanmarsku dejú každý deň bez akýchkoľvek zábran.

Komisia ocenila, že súťažiaci si vybrali aktuálne a veľmi zaujímavé témy, mali výborne pripravené prezentácie, vynikajúco zvládli odpovede na otázky, čím sa preukázala ich skvelá príprava, odborná znalosť riešenej problematiky, ako aj zanietenosť pre danú tému. Komisia sa jednohlasne zhodla, že všetky predkladané práce boli vysokokvalitne vypracované a prezentované, v dôsledku čoho bolo veľmi náročné určiť víťazov. Po zdĺhavom dohadovaní sa bolo rozhodnuté o nasledovnom poradí:

1. Nikola Zemanová – Genocída Rohingov v Mjanmarsku;
2. Bc. Richard Hasaj – Ideológie ovplyvňujúce vznik totalitných režimov;
3. Natália Vozárová – Extrémizmus na území Slovenskej republiky.

Komisia sa zároveň dohodla, že prvé dve víťazné práce si zaslúžia byť posunuté do celoslovenského medzifakultného súťažného kola ŠVOČ, ktoré sa napokon konalo v online priestore 12. mája 2021. ŠVOČ sa zúčastnilo spolu osem súťažiacich z piatich fakúlt. Našu katedru úspešne reprezentovali medzi študentmi z Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, Fakulty sociálnych vied Univerzity Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne a Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V tvrdej konkurencii obstáli vynikajúco:

Nikola Zemanová sa umiestnila na 2. mieste a **Bc. Richard Hasaj** skončil na 3. mieste.

Všetkým súťažiacim, či už v katedrovom alebo celoslovenskom kole srdečne blahoželáme a úprimne veríme, že tento úspech bude inšpirovať študentov k participácii aj v budúcom ročníku súťaže ŠVOČ.

POZNÁMKY

1 Informácie boli čerpané z internetovej stránky Filozofickej fakulty UKF v Nitre, dostupné na: https://www.ff.ukf.sk/968-svouc-2021.

Beáta Izsófová, doktorandka
Katedra politológie a euroázijských štúdií FF UKF
B. Slančíkovej 1
949 74 Nitra

Zbohom Stano!

Hovorí sa, že keď sa ti v živote nedarí, vstúpi ti doň niekto, kto ti pomôže. Niekto, kto ponesie tvoj kríž. Stanislav Krošlák bol veľmi pokorný človek, ktorý v roku 2017 opätovne naštartoval záujmy v mojom štúdiu. Vlastne aj vďaka jeho radám som nevzdal PhD. štúdium.

„Ak by sme mali ďalekohľad, ktorým by sme dovideli na najvzdialenejší bod vo vesmíre, videli by sme seba. Som jeden z miliardy najvzdialenejších bodov vo vesmíre.“ Týmito slovami sa Stano sem tam predstavil ľuďom, ktorí ho nepoznali, napríklad na svojom blogu. Slovami, ktoré najviac vystihovali jeho povahu postavenú na pokore.

Aj napriek tomu, že bol jedným z miliardy ľudí, snažil sa za svoj život o niečo, čo naša spoločnosť tak veľmi potrebuje. Tou potrebou je angažovanosť mladých ľudí vo verejnom priestore, ktorí kriticky hľadajú pravdu. Oblasť jeho výskumu sa stala participácia mladých na veciach verejných. Snaha nájsť odpovede na otázky, ako lepšie zapojiť mladých ľudí do politiky a nebáť sa aktívne zobrať zodpovednosť za druhých, bola z jeho strany dôsledne podložená kvantitatívnymi faktami. Práve kvantitatívny výskum často odpudzuje študentov politológie. Stano ale veľmi dobre vedel, že na to, aby ste mohli niečo tvrdiť, je „číslo“ tým najlepším ochrancom pravdy alebo vašej vedeckej hypotézy. Tu niekde som vycítil ďalšiu z jeho hodnôt – odvahu.

Stano sa nebál kráčať životom. Vybral si ťažkú cestu. Kráčal pokorne bez náznaku povýšenectva. Skúmal príčiny súčasnej apatie na jednej strane nezrelé názory mladej generácie, ktorá si neraz volí extrém na strane druhej. To všetko ho urobilo výnimočným bodom v nekonečnom vesmíre.

Nie som tak starý, aby som o živote vedel všetko. Ale za svoj krátky život som spozoroval, že v mladom veku odchádzajú iba naozaj dobrí a hodnotní ľudia.

Vďaka za všetko!

Michal Ďureje

CIVITAS

Ročník 27, 2021, č. 60 – 1/2021
Vydáva / Published by:
Katedra politológie a euroázijských štúdií, FF UKF,
B. Slančíkovej 1, 949 74 Nitra, SR
IČO: 00157716
Registračné č.: **1762/97** EV: **753/08**
ISSN: 1335-2652

Šéfredaktor / Editor-in-Chief:
Prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc. (FF UKF, Nitra)

Členovia redakčnej rady / Editorial Board:
prof. PhDr. Oskar Krejčí, CSc. (VŠMaVV, Praha, ČR)
prof. PhDr. Erich Mistrík, CSc. (PdF UK, Bratislava)
doc. PhDr. Tomáš Koziak, M. A., PhD. (UPJŠ, Košice)
doc. PhDr. Jozef Lysý, CSc. (PedF UK, Bratislava)
doc. PhDr. Hana Pravdová, PhD. (FMK UCM, Trnava)
PhDr. Radoslava Brhlíková, PhD. (FF UKF, Nitra)
PhDr. Peter Horváth, PhD. (FF UCM, Trnava)
PhDr. Zuzana Poláčková, CSc. (ÚPV SAV, Bratislava)
PaedDr. Ivan Rajtar (SPŠP Nitra)

Sekretárka redakcie / Editorial Secretary:
Mgr. Eva Bernáthová E-mail: ebernathova@ff.ukf.sk
Grafická úprava / Graphic design:
Michal Ševella E-mail: msevella@gmail.com
Časopis je vydávaný dvakrát ročne / The magazine is published twice a year
Odborné a vedecké články sú recenzované / Special and scientific rewrite are judge.
Fotky sú zverejnené so súhlasom autorov.
Názor prispievateľov nemusí byť zhodný s názorom redakčnej rady.